

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Petr Finger

Euroskepticismus ve švédské veřejnosti

Euroscepticism in the Swedish public

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Adam Kabele

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

.....

V Olomouci dne 29. dubna 2022

Petr Finger

Velice děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Adamovi Kabelemu za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň chci také poděkovat Mgr. et Mgr. Jakubu Lyskovi, Ph.D. za zkontrolování výsledků analýzy. Poděkování patří také švédskému institutu SOM za poskytnutí přístupu k jejich datům.

Obsah

Úvod.....	4
1. Formulace, vymezení a pochopení euroskepticismu	8
1.1 Původ pojmu	8
1.2 Význam a konceptualizace definice.....	9
1.3 Druhy euroskepticismu	10
2. Evropská integrace	13
2.1 Integrační přístupy	13
2.2 Populistický euroskepticismus.....	16
2.3 Skandinávský euroskepticismus	19
2.4 Švédský euroskepticismus	21
3. Faktory ovlivňující podporu EU.....	24
3.1 Data.....	24
3.2 Závislé proměnné	24
3.2.1 Demokracie.....	25
3.2.2 Suverenita.....	26
3.2.3 Ekonomika	27
3.2.4 Sociální zabezpečení.....	28
3.3 Nezávisle proměnné.....	29
4. Výpočet.....	32
4.1 Ekonomický euroskepticismus.....	33
4.2 Euroskepticismus založený na suverenitě.....	36
4.3 Euroskepticismus založený na sociálním zabezpečení.....	43
4.4 Demokratický euroskepticismus.....	45
4.5 Zhodnocení platnosti stanovených hypotéz	48
5. Závěr	50
Seznam literatury a elektronických zdrojů.....	53

Úvod

Za posledních 25 let prošel projekt evropské integrace dlouhý kus cesty, ve kterém zažil a nadále zažívá řadu změn a zkoušek. Vzestup a síla Evropské unie (EU) pramení zejména v rozvoji jednotného trhu, fiskální stability, bankovní unie, společné měny, zavedeném volném pohybu osob a zboží a také ve společném systému kontroly hranic. K největší expanzi EU v jejich dějinách došlo v době, když do této organizace zažádalo o vstup hned několik států postkomunistického režimu v roce 2004. Následný rok 2007 představoval významný zásah do procesu prohloubení a rozšíření integrační politiky EU. Avšak nedávný vývoj na evropském kontinentu vyvolal vážné pochybnosti o stabilitě tohoto projektu. Finanční krize z roku 2008, uprchlická krize z roku 2015 a také Brexit z roku 2016 vzbuzují neustálý tlak na evropskou spolupráci a solidaritu. Avšak ta ve spojení s vyzdvihováním konfliktů a reakcí mezi a v rámci členských zemí naopak může poškodit pověst a legitimitu EU. Tyto krize pak vyvolávají mobilizaci občanů jak v členských zemích EU, tak i za jejich hranicemi (Ruzza 2019: 12).

Historicky bylo Švédsko velkorysým bezpečným přístavem pro uprchlíky. To se ovšem mění rokem 2015 a příchodem uprchlické krize. Pro zemi jako Švédsko, která se v posledních desetiletích stávala stále sekularizovanější, ovlivnil příliv muslimů z válkou zničených zemí výrazně domácí politiku a společnost. Švédští demokraté, pravicová populistická strana, je nyní třetí největší stranou v Riksdagu, švédském parlamentu. Zvýšený zájem po antiestablishmentových a euroskeptických stran se objevuje i v jiných zemích, jakými jsou Německo, Itálie nebo Francie, nicméně případ Švédska, jedné z historicky nejvíce tolerantních zemí, vybočuje.

Hlavní náplní této bakalářské práce je zjistit, kdo jsou ti, jež zastávají euroskeptické postoje ve švédské veřejnosti. Cílem práce je zjistit, co vede občany a politické strany v současnosti k tomu, aby se postavili proti principům, institucím nebo politikám evropské integrace, a taktéž je cílem práce zjistit, zda současný trend euroskeptických stran skutečně ovlivnila migrantská krize. Hraje roli, zda se jedná o muže či ženu? Jsou více skeptičtí starší lidé, lidé s vysokým vzděláním nebo lidé, jež sympatizují s pravici? Ovlivňuje postoj bydliště? Cílem práce bude upřesnit a identifikovat tyto proměnné.

Důvodů zvolení tématu zkoumající dopad evropské integrace na Švédsko a její společnost je mnoho. Skandinávský region je jedinečný svým charakteristickým sociálně-ekonomickým modelem vedení státu. Ačkoli mají severské země dlouhou a společně propletenou historii,

nadále zastupují odlišné názory například k širšímu integračnímu procesu, jakým je evropský hospodářský prostor. Švédsko je zajímavou případovou studií, protože představuje díky svému postavení největšího zástupce severovýchodních států. Disponuje bohatými přírodními zdroji, z nichž mezi nejvýznamnější patří velké množství lesního hospodářství, železné rudy a zásob vody. Tato země zaznamenala v nedávných volbách do národního parlamentu populistický úspěch v podobě Švédských demokratů. Švédští demokraté se zaměřili na kritiku imigrace a multikulturalismu. Jejich úspěch je o to působivější, když je Švédsko považováno za ideální sociálně demokratický sociální stát s dlouhou historií všeobecných sociálních služeb.

Práce jako taková byla rozdělena do tří základních částí. První část upřesní definici euroskepticismu a charakterizuje teorie a základní typologii. Tato část práce z velké části vychází ze stěžejních euroskeptických děl věnovaných její typologii a použití praxi. A *Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems* od Paula Taggart, *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States* od Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta a *The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe* od Petra Kopeckého a *Case Muddeho* jsou mnoha akademiky odkazovány jako nejlepší díla pro toto studium. *Denouncing European integration: Euroscepticism as polity contestation* od Pietera de Wilde a Hanse-Jörg Trenzeho a *Party Competition and European Integration in the East and West Different Structure, Same Causality* od Garyho Markse a Liesbet Hooghe byly využity pro zpřesnění konceptualizace europeizace z hlediska evropské politiky. Jelikož představuje euroskeptičnost velice rozsáhlé a komplikované téma, bude obsahovat tato kapitola značné množství citací i od dalších autorů. Představím zde dále např. Sofii Vasilopoulou nebo Chrise Flooda, které budu v této kapitole citovat mnohokrát. Zároveň bude tato kapitola reprezentovat tu část práce, ve které cituju díla i českých akademiků. Při psaní této bakalářské práce jsem si totiž povšiml, že se česká akademická obec až na výjimky tolik nesoustředí na severový region, tedy většina děl a prací vychází pouze ze severovýchodních nebo od britských autorů.

Druhá část práce se bude věnovat utváření integrace evropské politiky a integračním přístupům. Cílem kapitoly bude pochopit, jakým způsobem mohou mít tyto přístupy dopad na veřejné mínění, ať z ekonomického nebo ideologického hlediska. V této kapitole představím utilitaristický a národní identitní přístup, pomocí kterých definuji čtyři zkoumané dimenze. Konec kapitoly charakterizuje současný severový a hlavně švédský stranický politický systém a popíše hloubku švédského euroskepticismu. Existuje hned několik integračních přístupů a každý má odlišnou euroskeptickou reakci, proto zde bude práce vycházet z mnoha děl.

Odkáží se např. na *Europeans and the European Community: the dynamics of public support for European integration* od Richarda Eichenberga a Russella Daltona, *Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories* od Matthew Gabela, *Undivided Loyalties: Is National Identity an Obstacle to European Integration?* od Seana Careyho, *The Effects of Strategic News on Political Cynicism, Issue Evaluations, and Policy Support: A Two-Wave Experiment* od Claese de Vreese a *Political Representation and Political Integration in Europe: Is it possible to square the circle?* od Bernharda Weßelse. Součástí této kapitoly bude charakterizace populistického euroskeptického postoje. Pro tento krok jsem se rozhodl využít práce *Nationalism, development, and social policy: The politics of nation-building in sub-Saharan Africa* od Michaela Kpessy, Daniela Bélanda a Andrého Lecourse. Taktéž využiji *The Community Political Order* od Paula Craiga a *Popular Dissatisfaction with Democracy: Populism and Party Systems* od Herberta Kitschelta. Všechna tato díla jsou vhodná pro pochopení, jakým způsobem fungují euroskeptická populistická hnutí a jakým způsobem fungují i v zemích, jakým je Švédsko nebo např. Česká republika. Všechny výše zmíněné knihy nabízí ucelenou, originální a systematickou srovnávací analýzu vztahu mezi severskými zeměmi a Evropskou unií za poslední čtyři desetiletí. Jsou vhodné nejen pro interpretaci porozumění vývoje severského přístupu k tvorbě evropské politiky, ale nabízí také unikátní přístup zabývající se se historickým rámcem, institucemi a politickými oblastmi ovlivňujícími domácí a zahraniční politiku severských zemí.

Hlavní náplní této práce bude ovšem představení analytické části, kde bude pro každou z dimenzí veřejného euroskepticismu vytvořen logistický regresní model, pomocí kterých zjistíme, zda jsou námi stanovené hypotézy platné či nikoliv. Práce bude zkoumat, jakým způsobem respondent reagoval na otázku spokojenosti s úrovní demokracie, ekonomiky, sociální jistoty a suverenity a zda tyto proměnné ovlivnilo členství v EU. Zda se respondent obává přílivu uprchlíků, bude zodpovězeno při analýze sociální jistoty a sociálního zabezpečení. Předložené hypotézy mají za úkol pochopit, která konkrétní skupina švédské veřejnosti má největší šanci stát se euroskeptickou. Jedná se o socioekonomické a politické charakteristiky, např. pohlaví, věk, bydliště, levo-pravá politická škála nebo vzdělání. Práce bude vycházet z dat institutu SOM, která je zaštitěnou univerzitou v Göteborgu. Tyto průzkumy jsou velice obsáhlé a detailní. Jelikož se provádí od roku 2018 se zkoumaným

vzorkem populace okolo 21 tisíci¹, považují se tyto datové soubory za velice relevantní. Proto z nich vychází hned několik prací a děl, ze kterých jsem v této práci čerpal.

¹ Ročně institut SOM vytvoří šest analýz, kterých se každoročně celkově účastní 21 tisíc respondentů. Tato práce vycházela z průzkumu čítající okolo 10 tisíc respondentů.

1. Formulace, vymezení a pochopení euroskepticismu

1.1 Původ pojmu

Euroskepticismus označuje skepticismus vůči Evropě nebo evropské integraci. Podle Markse (2007) se význam slova *skepse* rozšířil z jeho odkazu na klasické skeptiky. Poprvé se tento termín objevil v tisku v *The Economist* dne 26. prosince 1992, aby popsal rozhořčení německého veřejného mínění k evropské integraci poté, co bylo Německu řečeno, aby upravilo svá pravidla čistoty piva tak, aby odpovídala vnitřnímu trhu (Hooghe, Marks 2007: 120). Euroskepticismus získal v politickém diskurzu široké uplatnění. „Euroskeptik“ byl tehdy označen jako „osoba, která má pochybnosti nebo výhrady týkající se rozšiřování pravomocí EU a posílení spolupráce mezi členskými státy EU“ (Olsson 2009: 6) (Taggart 1998: 366).

Tento termín se pak nejčastěji objevoval ve spojení s Velkou Británií, a to především díky unikátnímu politickému a ekonomickému prostředí. Britský euroskepticismus, reprezentovaný převážně Konzervativní stranou, je v britské společnosti zakořeněn daleko hlouběji, než jen opozicí proti konkrétním institucionálním reformám, které jsou důsledkem evropské integrace (Harmsen, Spiering 2004: 17). Kritické diskuse předcházející ratifikaci Maastrichtské smlouvy a následné události plynoucí z jejího odmítnutí však ukázaly, že fenomén euroskepticismu není vlastní pouze této ostrovní zemi.

Skepticismus označuje hluboce zpochybněnou víru. Euroskeptici často aktivně sledují své politické prostředí a automaticky nepřijímají pravdivost politických tvrzení, přičemž rozlišují mezi různými politickými aktéry, institucemi, procesy a výstupy. Podstatné je neustálé hledání nových skutečností a odkládání konečných závěrů. Lze tedy říct, že „*skepse je zdrženlivý postoj, kdy je dočasně pozastavena důvěra i nedůvěra*“ (Daddow 2006: 310). Vzhledem k tomu, že se nedůvěra nemusí stát bezpodmínečnou, je skepticismus spíše věcí pochybností než popírání. Skeptici mnohdy počítají s možností, že politický systém bude jednat jejich jménem a bude brát v úvahu jejich hodnoty a zájmy. *Skepse* je tedy pozicí odpovědné kritiky: je to kriticko-reflexivní postoj jak k politice, tak k výkonu systému. Jako relativně nestranný postoj bez jasných předchozích očekávání osciluje *skepse* mezi nekvalifikovanou důvěrou a aktivní nedůvěrou.

Od začátku 90. let se tento pojem objevuje stále častěji. Obecně lze říci, že žádný z pojmů², který nějakým způsobem definuje postoj vůči evropské integraci nebo EU v

² Např. euroentusiasmus, eurooptimismus či euroidealismus.

pozitivním nebo negativním slova smyslu není v akademickém prostředí či v médiích užíván s takou frekvencí jako právě euroskepticismus.

1.2 Význam a konceptualizace definice

Euroskepticismus je komplexním fenoménem. Ve většině případů se objevuje s negativní konotací a je tím ztíženo jeho používání v akademickém diskursu, což je podpořeno také skutečností, že samotný termín trpí velkou koncepční nejednoznačností a neexistuje jasná a stručná definice euroskepticismu. Tento termín se využívá k popisu jakékoli formy opozice nebo kritiky procesu evropské integrace. Euroskepticismus může představovat vědomou strategii politických podnikatelů a zároveň může mít také kořeny ve stranické ideologii. Tyto procesy se s největší pravděpodobností spíše vzájemně vnucují než vylučují (Kopecky, Mudde 2002).

Míra euroskepticismu se liší především v argumentech mířených proti EU. Postoje k Evropě mohou být namířeny proti integračnímu procesu rozšíření nebo k prohloubení, z obavy konkrétních dopadů vývoje v rámci tohoto procesu, z přílišné míry byrokracie a výkonnosti administrativního aparátu. Taktéž je častou motivací nedůvěra vůči vzdáleným teritoriálním centrům, které jsou považovány za nedemokratické a vzdálené občanům členských států.

Je velice komplikované utvořit ucelenou definici euroskepticismu, která by byla schopna být aplikovatelnou do co možná nejvíce politických prostředí. Nejvíce standardizovaným rozdělením euroskeptických politických subjektů bývá na základě míry odporu k procesu evropské integrace. O tomto rozdělení se budu zabývat v pozdější kapitole. Nicméně je důležité si uvědomit, že euroskepticismus může zahrnovat skeptické, nedůvěřivé, cynické nebo opoziční postoje. Euroskepticismus nelze považovat za ideologii. Je to projev negativní kritické reakce na vytváření projektu politické unie se silnými nadnárodními institucemi (Kaniok 2006: 16) nebo také pocit pochybnosti či nesouhlasu, který dosahuje určité intenzity a trvalosti, vůči EU jako celku nebo ke specifickým oblastem evropské integrace a jejímu vývoji (Hooghe, Marks 2006: 247).

Přestože euroskeptické strany mohou být extrémní, pokud jde o jejich levicové a pravicové pozice, mají tyto strany rozhodující politickou sílu při ovlivňování veřejného mínění proti Evropě mobilizací rostoucí nejistoty ohledně budoucnosti evropské integrace mezi masovou veřejností. Tyto strany účinně mobilizují voliče proti EU, ale obě spektra z odlišných důvodů. Zatímco euroskeptické strany na pravici se shromažďují v opozici

zdůrazněním obrany národní suverenity, národní nezávislosti a prostřednictvím úvah o identitě, levicově extremistické strany se brání další integraci na základě neoliberálního charakteru projektu a ze strachu z možných dopadů evropské integrace na sociální ochranu. Společným tématem je, že EU je pojmána jako hrozba pro status quo (Kriesi 2007). Silná opozice vůči integračnímu procesu se často vyskytuje pouze na okraji levo-právěho spektra, avšak objevují se i výrazné výjimky, např. britští konzervativci a česká ODS. (Hooghe et al. 2002; Taggart 1998).

1.3 Druhy euroskepticismu

Rostoucí literatura o euroskepticismu za několik posledních desítek let vytvořila množství koncepčních schémat k rozlišení různých typů euroskeptických nebo prointegračních politických pozic (Szczerbiak, Taggart 2001, 2004; Vasilopoulou 2018). Bez ohledu na to, zda se vědci pokoušeli kategorizovat různé typy euroskeptických pozic (Taggart 1998; Taggart, Szczerbiak 2004; Vasilopoulou 2009) nebo zda se snažili zachytit celou škálu pro a antiintegracionistických postojů (Flood 2002; Kopecký, Mudde 2002) jsou výsledná koncepční schémata vždy mírně vágní, pokud jde o vymezení nejméně kritického typu euroskepticismu od neeuroskeptického postoje. Odborníci obvykle definují euroskepticismus jako opozici vůči procesu evropské integrace (Taggart 1998: 366) nebo jako opozici vůči evropské integraci nebo k EU (Kopecký, Mudde 2002). Zůstává však nejasné, co znamená „opozice“, tj. kde končí prointegrační pozice a začíná „měkký euroskepticismus“ (Taggart, Szczerbiak 2004) nebo „kompromisní euroskepticismus“ (Vasilopoulou 2009), kde je hranice mezi „minimalistickým“ a „gradualistickým“ postojem k evropské integraci (Flood 2002) nebo mezi tím, co Kopecký a Mudde (2002) nazývají „euroskeptické“ a „europragmatické“ pozice.

Obecně ale rozlišujeme dva základní druhy euroskepticismu, stranický a veřejný, přičemž většina autorů se zaměřuje na první jmenovaný, který je formulovaný na základě postojů politických stran. Přestože se tato práce primárně věnuje druhému typu, nelze stranický euroskepticismus úplně vynechat, a proto mu bude ve stručnosti věnováno následujících několik řádků. Z důvodu většího zájmu o stranický euroskepticismus existuje množství klasifikací, které se pokoušejí více či méně úspěšně o vytvoření jakési euroskeptické škály, na které by bylo možné zařadit jednotlivé politické strany. Podle Paula Taggarta (1998: 366) stranický euroskepticismus „vyjadřuje myšlenku podmíněné nebo kvalifikované opozice, jakož i začleňování přímé a nekvalifikované opozice vůči procesu evropské integrace“.

Autory nejznámější typologie euroskepticismu jsou Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, kteří rozpracovali dva typy stranického euroskepticismu – tvrdý (hard) a měkký (soft). „*Tvrký euroskepticismus znamená přímé odmítnutí celého projektu evropské politické a ekonomické integrace a opozici vůči tomu, aby něčí země vstoupila do EU nebo zůstala členem EU*“ (Taggart, Szczerbiak 2004: 3). Na základě hluboce zakořeněných hodnot odmítají zástupci tvrdého euroskepticismu jakékoli myšlenky evropské integrace a požadují vystoupení z EU. Naproti tomu měkký euroskepticismus zahrnuje „*podmíněnou nebo kvalifikovanou opozici vůči evropské integraci*“ související s národními zájmy a politicky orientovanými zájmy (Taggart, Szczerbiak 2004: 4). Na rozdíl od tvrdého euroskepticismu se zdá, že měkký euroskepticismus je slučitelný s podporou evropského projektu jako takového. „*Měkká*“ verze tedy implikuje „*vyjádření kvalifikovaného odporu vůči EU nebo pocit, že národní zájem je v současnosti v rozporu s trajektorií EU*“ (Taggart, Szczerbiak 2002: 7).

I přes svou pozdější revizi se Taggartova a Szczerbiakova typologie dočkala vedle pozitivních reakcí i kritiky. Kopecky a Mudde (2002) zdůrazňují koncepční slabiny tohoto rozlišení. Kritéria zůstávají nejasná a měkký euroskepticismus je definován příliš široce. Ještě důležitější je, že kategorie euroskepticismu nedokážou „*dostatečně vyhovět jemnému, přesto důležitému rozlišení mezi myšlenkami evropské integrace na jedné straně a Evropskou unií jako současným ztělesněním těchto idejí na straně druhé*“ (Kopecký, Mudde 2002: 300). Kopecky a Mudde tak navrhují vlastní typologizaci. Euroskepticismus považují za jeden ze čtyř ideálních typů podpory nebo opozice vůči EU. Autoři nabízejí alternativní dvourozměrnou typologii euroskepticismu, která rozlišuje mezi difúzní a specifickou podporou evropské integrace. Difúzní podpora se týká „*obecných myšlenek evropské integrace, na nichž je založena EU*“, zatímco specifická podpora označuje „*podporu obecné praxe evropské integrace, tedy EU takové, jaká je a jak se vyvíjí*“ (Kopecky, Mudde, 2002: 300). Tyto dvě dimenze vedou k matici čtyř kategorií ideálního typu stranických postojů k Evropě, jmenovitě euronadšenci, europragmatici, euroskeptici a euroodmítači, což rovněž zavádí pozitivní postoj jako specifický politický postoj. Zatímco rozlišení mezi difúzní a specifickou podporou evropské integrace je užitečné pro kategorizaci formálních stranických postojů k Evropě, Kopeckého a Muddeho kategorizace zůstává nepřesná. Veřejná hodnocení EU a evropeizace jsou mnohem komplexnější a dynamičtější, než umožňují dva výše uvedené modely. Obecně platí, že koncept euroskepticismu nevyužívá rozmanitost pesimismu EU na masové úrovni. Jak sám Taggart (1998: 365) tvrdí, „*opozice a podpora EU jsou jen zřídka binární nebo absolutní*“. Masové postoje k Evropě vykazují širokou škálu

forem a podob na mnoha úrovních, od různých hodnocení evropské integrace a rozdílných názorů na to, jak EU je nebo by měla fungovat.

2. Evropská integrace

Evropská integrace postupuje stále rychlejším tempem. Tento pokrok doprovází rostoucí debata o institucionální podobě a legitimitě tohoto politického řádu. Pozice protagonistů se pohybují od euforické podpory „Evropského projektu“ až po silnou a zakořeněnou skepsi. Zatímco tato debata je vedena částečně protichůdnými hodnotami, částečně je vedena nejistotou. Pro vznikající evropský systém neexistuje žádný historický precedens a institucionální představy pozorovatelů jsou omezené a nepřesné, což ponechává prostor pro všechny druhy spekulací (Schmitter et al. 1996: 131).

Role nadnárodní důvěry při vysvětlování veřejné podpory EU je zásadní jak pro studium mezinárodních vztahů, tak pro vysvětlení přežití EU a možná i dalších regionálních integračních organizací. Organizace složená z demokratických členských států je legitimní, pokud národní voliči přijímají rozhodnutí a výsledky organizace. To je pro EU zásadní, protože společné sdružené zdroje jsou často získáváním zdrojů od občanů v jedné zemi a následným rozdělením těchto zdrojů občanům v jiné zemi. Důvěřovat orgánům EU při vytváření a provádění účinných politik nemusí být dostatečné, pokud občané nedůvěřují občanům v jiných zemích EU, které takové zdroje dostávají.

Nadnárodní důvěra je však pro EU zásadní vzhledem k úloze, kterou důvěra hraje ve spolupráci mezi skupinami. Rozmanitost Evropy může podkopat smysl pro politické společenství, pokud se nevyvine nadnárodní důvěra (Klingemann, Weldon 2013). Národnosti z ekonomicky méně vyspělých členských států mohou být vnímány negativně kvůli názoru, že za jejich nižší ekonomický rozvoj mohou jejich hodnoty. Obrazy národností z ekonomicky vyspělejších členských států poukazují na značné rozdíly mezi národy Evropy. Delhey (2007) prokázal, že nadnárodní důvěra se mezi staršími a novějšími členy EU liší a že tato variabilita důvěry má důsledky pro sociální soudržnost Evropy.

2.1 Integrační přístupy

V rámci rozsáhlé literatury o veřejném mínění vůči EU a procesu evropské integrace dominují diskusi dva pohledy: utilitaristický a národní identitní přístup. Utilitaristická teorie se opírá o vlastní zainteresované nebo makro vysvětlení politických postojů a naznačuje, že občané pravděpodobněji podpoří integraci, pokud bude mít za následek čistý přínos pro národní hospodářství nebo pro jejich vlastní kapsy (Anderson, Reichert 1995; Eichenberg, Dalton 1993; Gabel 1998; Gabel, Palmer 1995). Gabel (1998) to demonstruje na mikroúrovni tím, že ukazuje, že ti, kteří přímo těží z těchto ekonomických zisků, například vysoce vzdělaní, vysoce kvalifikovaní nebo farmáři, vykazují vyšší úroveň podpory. Na makroúrovni

Eichenberg a Dalton (1993) zjistili, že makroekonomické proměnné, jako je hrubý domácí produkt (HDP), pozitivně souvisí s podporou EU.

Druhá perspektiva zdůrazňuje úvahy o identitě jako rozhodující sílu utvářející podporu EU (Bruter 2005; Carey 2002; Carey, Lebo 2001; Hooghe, Marks 2005; McLaren 2002). Zejména po posunu procesu evropské integrace od převážně ekonomického k více politickému projektu jsou kritérii hodnocení EU jak ekonomické, tak symbolické politické ohledy, tj. pocity národní identity. Carey a Lebo (2001) ukazují, že klesající úroveň podpory lze vysvětlit zvýšeným pocitem národní identity. Argumentují tím, že „tento nárůst nacionalismu negativně souvisí s podporou evropského projektu kvůli konfliktům o suverenitu, které se v této době rozvinuly, jako je vytvoření jednotné evropské měny, Evropské centrální banky a zvýšená přednost evropského práva“ (Carey, Lebo, 2001: 3).

Od 70. let se postupně měnily kauzální základy veřejného mínění. Podle výzkumu Richarda Eichenberga a Russella Daltona byl u zemí EHS až do počátku 90. let euroskepticismus vázán na makroekonomickou výkonnost, rostl s inflací a nezaměstnaností a klesal s ekonomickým růstem. Nicméně toto spojení erodovalo s tím, jak se evropská integrace přesunula od tvorby trhu k budování politiky. Tento nálezný potvrzuje i příspěvek Leonarda Raye (2007), který hodnotí změny a kontinuitu europodpory a skepse mezi národními politickými stranami od roku 1984. Stejně jako u veřejného mínění nedochází od roku 1984 k žádnému výraznému nárůstu euroskepticismu, ačkoli se jeho těžiště přesunulo k populistické pravici. Ray potvrzuje, že euroskepticismus je především fenoménem politického okraje.

Bylo by však nesprávné tvrdit, že ekonomické hodnocení a identita mají na podporu integrace oddělený vliv. Studie prokázaly, že výlučná identita pochází z ekonomického pesimismu (De Vries, Van Kersbergen 2007). Ekonomická konkurence ze strany migrantů také vede k euroskepticismu (Garry, Tilley 2009). Pokud se migrant např. označuje za muslima, pak by se dalo očekávat, že předsudky vůči islámu budou spojeny s euroskepticismem (Hobolt et al. 2011). Zajímavé je, že přijetí subnárodní identity je pozitivně spojeno s podporou integrace (Chacha 2013). Inkluzivní subnárodní identita vyplývá z ekonomického posilování regionů, které hledají větší autonomii, aby si udržely své bohatství z centrální národní vládní kasy. Lze taktéž spatřit, že jednotlivci z chudších subnárodních regionů budou pravděpodobně zastávat subnárodní identitu, protože zjistí diskriminaci ze strany jiných subnárodních regionů a ústředního orgánu státu (Fitjar 2009).

Tyto nálady podněcují politické akce subnárodních regionalistických stran, které mají tendenci být proevropské, protože věří, že EU usnadňuje větší autonomii (Jolly 2007).

Držení evropské identity obecně podporuje podporu integrace (Berezin, Díez-Medrano 2008). Na druhou stranu, pokud jednotlivci zastávají exkluzivní národní identitu a jsou nepřátelští vůči jiným kulturám, pak je méně pravděpodobné, že budou podporovat integraci (Van Kersbergen 2000; Carey 2002; De Vreese, Boomgaarden 2005; Garry, Tilley 2009). Síla nacionalismu snížit podporu integrace je zvláště silná, jsou-li zahrnuty protiimigrantské názory (McLaren 2002). Protiimigrantské a euroskeptické sdružení je dále podporováno při zkoumání náboženské tolerance. Přestože religiozita a náboženská příslušnost nejsou spojeny s názory jednotlivců na integraci, záleží na konkrétních předsudcích o islámu (Hobolt et al. 2011). Také když jsou jednotlivci více vystaveni jiným kulturám prostřednictvím větších nadnárodních vazeb a interakcí, jsme svědky větší podpory členství v EU (Kuhn 2011).

V západní Evropě se národní stranické systémy vyvinuly kolem dominantní levo-pravé osy, přičemž socialistické a sociálně demokratické strany upřednostňovaly státní zásahy do ekonomiky a konzervativní strany odporovaly myšlenky volného trhu (Lipset, Rokkan 1967). Zatímco konflikt o Evropu byl často vnímán jako do značné míry nezávislý na dominantní dimenzi politického konfliktu (Gabel, Anderson 2002; Raunio 2007), autoři také tvrdí, že otázky týkající se evropské integrace jsou spojeny s dimenzí levice a pravice. (Hooghe, Marks, Wilson 2002). Vztah mezi levo-pravým umístěním a podporou evropské integrace popsán jako „obrácená U-křivka“ (Hooghe, Marks, Wilson 2002: 968). Obrácená křivka U naznačuje, že strany ideologického mainstreamu, tj. konzervativní, sociální a křesťansko-demokratické, obecně podporují integrační proces, protože byly často součástí vládních koalic v celé západní Evropě, a byly proto z velké části zodpovědné za průběh integrace. Proti evropské integraci se však nejvýrazněji staví levicové a pravicově extremistické strany. Proto se euroskepticismus nachází většinou mimo hlavní politický proud (Hooghe, Marks, Wilson 2002).

Zajímavé je, že euroskepticismus těchto politických stran je strukturován podobně jako u masové veřejnosti. Stranický euroskepticismus se vyvíjí kolem dvou dimenzí: ekonomické a kulturní opozice vůči integraci. Strany se mohou postavit proti evropské integraci s obranou národní suverenity a národního společenství. Mohou taktéž odmítnout evropský projekt na základě jeho neoliberálního charakteru, který podkopává národní sociální stát (Hooghe, Marks, Wilson 2002).

Vzhledem k tomu, že ústřední problém se točí kolem materiálních potřeb, zahrnutí sociální spravedlnosti do chápání meziskupinového chování představuje úplný kruh studia podpory občanů evropské integraci. Jak již bylo zmíněno, raná práce na podpoře teoretizovala, že jednotlivci cítí podporu, když je to v jejich ekonomickém zájmu. Vzhledem k větší složitosti evropského projektu však jednotlivci potřebují jednodušší metody, aby pochopili, zda je pro ně integrace nejlepší.

To je důvod, proč se identita stává teoreticky tak důležitou. Jednotlivci mohou používat identitu ve snaze pochopit, zda je jiná národnost hrozbou nebo pomocí při dosahování osobního materiálního zisku. Jednotlivci podporují integraci, pokud mají pozitivní obraz o jiných národnostech EU. Je jasné, že strach z evropské integrace může mít různé věcné kořeny. Není však známo, do jaké míry jsou obavy specifické pro jednotlivé domény, jako jsou obavy ze ztráty sociální jistoty, skutečně odlišnými jevy nebo jsou součástí zastřešujícího všeobecného strachu. Na jedné straně se může představa občanů o dopadu evropské integrace na různé oblasti navzájem lišit, protože občané věnují více pozornosti otázkám, které považují za důležité. Na druhou stranu by se dalo předpokládat, že občané jsou o evropské integraci poměrně málo informováni a nedokážou rozlišit různé typy hrozeb souvisejících s EU.

Evropská integrace ovlivňuje národní sociální státy různými způsoby a v různé míře (Scharpf 2010). V nejrozvinutějších sociálních státech vyvíjejí pravidla hospodářské soutěže na volném trhu silné tlaky na snížení zátěže sociálního zabezpečení. V souladu s tím se obavy z evropské integrace v nejkompexnějších sociálních státech týkají zejména odolnosti nebo zranitelnosti jejich modelu sociálního zabezpečení vůči těmto tlakům (Andersen 2004). V sociálních státech, kde je pokrytí slabší, je očekávaný dopad integrace méně negativní.

2.2 Populistický euroskepticismus

Andre Krouwel a Koen Abts (2007) také zdůrazňují, že odpor k evropské integraci má kořeny v širší politické nespokojenosti, a zdůrazňují roli populistů při spojování domácí a evropské nespokojenosti. Společným základem euroskeptických argumentů proti EU je to, že potencionálně mohou ohrozit národní identitu a snaží se ji chránit před realistickými i symbolicky vnímanými hrozbami vyplývajícími z členství v EU. Krajně pravicové strany spojily euroskepticismus a strach z imigrantů (převážně islámských imigrantů) jako základ své krajně pravicové platformy (De Master, Le Roy 2000: 4). Hlavní symbolickou hrozbou, která často zaznívá v rétorice krajně pravicových stran, je nebezpečí, že se Evropa stane Spojenými státy evropskými, kde jednotlivé národy ztratí svou suverenitu a individualitu.

Tyto strany všeobecně upřednostňují Evropu národů, kde si národy ponechávají kontrolu nad tradičně suverénními oblastmi měny, občanství, zahraniční politiky a hraničních kontrol. Argumentují tím, že pokud bude EU dovoleno kontrolovat tyto aspekty tradiční státní suverenity, národní stát již nebude mít kontrolu nad svým osudem a jeho národní identita bude narušena. Často mají všechny tyto strany antiimigrantské preference.

Krajně pravicové euroskeptické strany obecně považují oblast imigrace a finanční autonomie za oblasti, kde EU nejvíce porušuje tradiční suverenitu. Tato dvě pole jsou také velmi viditelná, a jsou tedy dobrými nástroji pro sjednocení nespokojených voličů pro jejich věc. V případě imigrantů mohou lidé skutečně vidět cizince žijící v jejich komunitách. Velmi viditelné jsou také evropské záchranné balíčky, které často zabírají titulky novin. Naproti tomu výhody EU, jako jsou zvýšené obchodní přebytky, si široká veřejnost obvykle nevšimne a místo toho je většinou uznávají ekonomové a intelektuálové. To usnadňuje populistickým politickým stranám využít viditelnost problémů imigrace a záchrany pro politický zisk.

Populismus však není pouhou mobilizací stávajících politických postojů. Populisté vytvářejí, přenášejí a transformují různé formy politické nespokojenosti směrem k cynismu. Populisté využívající všudypřítomné obavy jednotlivců o svou budoucnost a základní představu, že se správnou vládou by věci mohly být mnohem lepší, trvají na tom, že lidé nemají vládu, jakou si zaslouží. Populisté se přitom prezentují jako političtí outsideři, kteří dokážou sesadit úřadující elitu, očistit instituce od korupce a poskytnout to, co lidé skutečně chtějí. Tímto způsobem populisté využívají „svěřenskou povinnost“ změnit věci (Craig 2003). Populistická výzva ke změně vlády je sloučením prvků demokratické kompetence, integrity, spravedlnosti, schopnosti reagovat a výkonu. Populistická rétorika věnuje malou pozornost složitosti a inkrementální povaze demokratického rozhodování. V rámci populistické strategie je důležitý názor, že tradiční politici si stávající systém pouze vytvořili pro sebe, a nelze jim tedy věřit. Místo toho by lidé měli důvěřovat populistickým politikům. Populisté tak přenášejí nedůvěru a nespokojenost na celou politickou elitu, všechny instituce zastupitelské demokracie a všechny byrokratické procesy. Populisté používají konkrétní kritiku a pak ji rozšiřují na celé spektrum cílů.

Politická nespokojenost je do jisté míry pozitivním rysem demokracie. Demokratický politický řád vyžaduje kritiku, soutěž a soupeření založené na demokratické oddanosti (Dahl 1998). Demokratické systémy se vyznačují skepsí vůči politikům a podmíněnou důvěrou v politické instituce. Demokracie je v podstatě organizovaná nedůvěra. V tomto smyslu je

určitá nedůvěra nezbytná pro životaschopný a pulzující evropský demokratický řád (Barber 2004: 84). Občané, kteří jsou skeptičtí nebo nedůvěřiví vůči stávajícím představitelům, vyjadřují nespokojenost, účastní se politické debaty a mobilizují se proti tehdejší vládě. Jsou vzorem demokratické ctnosti. V důsledku toho se musíme odklonit od myšlenky, že politický skepticismus a nedůvěra jsou negativní postoje, a spíše vnímat „vztah mezi důvěrou a nedůvěrou jako alternativní a komplementární kontrolní mechanismy pro politický systém“ (Barber 2004: 73). Politická nespokojenost však může být zranitelná vůči populistické přeměně v nepružnější a širší negativní hodnocení politiky. Pokud se populistům podaří proměnit kritické postoje v cyničtější nebo odcizenější postoje, mohou se občané zcela odpoutat od demokratické politiky. Dramaticky sníží úroveň svého pozorování a přijmou pohled, který se vyznačuje předreflexivním negativismem a disentem. Když úroveň reflexivity a negativismu příliš poklesne, může být dosaženo kritického prahu, za kterým se demokratický systém může destabilizovat.

Koster, Achterberg a Van der Waal tvrdí, že sociální agendou nových pravicových stran je zdůrazňovat zájmy nativního „obyčejného člověka“ (De Koster, Achterberg, van der Waal 2013: 4). Nové pravicové strany nejen argumentují proti blahobytu pro cizince, ale také kritizují způsob, jakým je blahobyt uspořádán a poskytován způsobem, který zanedbává zájmy „obyčejného člověka“. Například názor, že potřeby žadatelů o azyl, uprchlíků a migrantů jsou upřednostňovány před potřebami „původních obyvatel“, je běžný po celém světě (Spinney, Nethery 2013). Tyto strany tvrdí, že „sociální stát není adekvátně zaměřen na pomoc chudým obyčejným lidem, kteří jsou skutečně v nouzi, a proto si zaslouží pomoc“ a že „sociální stát místo toho poskytuje dobře placená a pohodlná zaměstnání pro státní úředníky, kteří se starají o třídu „sociálních vyžírků“ a přehlízejí obyčejné lidi“ (De Koster, Achterberg, van der Waal 2013: 106). Tyto strany naznačují, že představují skutečnější formu ekonomického rovnostářství, chránící zájmy „obyčejného člověka“, který zpochybňuje mainstreamovou rétoriku (Betz 1993).

V kontextu současných národních států je blahobyt klíčovou arénou pro provádění takových solidaristických praktik. Kpessa, Béland a Lecours zdůraznili, že sociální programy, jako je zdravotní péče, vzdělávání a podpora příjmu, hrají zásadní roli při posilování národní komunity definované státem (Kpessa, Béland, Lecours 2011: 2117). Tvrdí, že programy sociálního zabezpečení implikují mechanismus „začlenění a vyloučení, který jim umožňuje

³ Sociální šovinismus znamená silnou podporu ekonomického přerozdělování s odporem vůči distribuci sociálních služeb imigrantům (Van der Waal et al. 2010). Andersen a Bjørklund shrnují sociální šovinismus popisem, že „sociální služby by měly být omezeny na naše vlastní“ (Andersen, Bjørklund 1990: 212).

budovat „skupinu“ národního společenství“ a že blahobyť vytváří pouta a solidaritu (Kpessa, Béland, Lecours 2011: 2118). Blyth také naznačuje, že sociálně demokratický sociální stát hraje hlavní roli v rozvoji národní identity (Blyth 2002: 123). Populistické strany ve Finsku a Švédsku ustupují jak od univerzálního sociálně demokratického, tak od neoliberalního ekonomického rámce sociálního státu, a tím zavádějí třetí rámce sociálního státu: národní stát blahobytu. To samo o sobě není novým fenoménem, protože sociální politika a blahobyť byly často přímo spojeny s nacionalismem. Novinkou je přijetí těchto argumentů krajní pravici ve Finsku a Švédsku.

2.3 Skandinávský euroskepticismus

Severský region je obvykle spojován s euroskepticismem skrz nízkou podporu evropské integrace v porovnání s ostatními členskými zeměmi. Tento euroskepticismus se obvykle vysvětluje blahobytem regionu, který spolu s rovnostářským modelem sociálního státu, založeným na výhodách financovaných z relativně vysokých daní, snižuje zájem severských států o přenesení pravomocí v oblasti tvorby politik na evropskou úroveň (Raunio 2007). Pojmy jako národní stát a národní suverenita, odrážející protestantskou politickou kulturu, také tradičně zaujímaly v diskurzu severských politických stran důležitější místo než v zemích střední a východní Evropy EU.

Když na začátku 90. let tři severské státy, Finsko, Norsko a Švédsko, požádaly o členství v EU, očekávalo se, že budou prosazovat spíše podobnou integrační politiku s důrazem na pragmatickou mezivládní spolupráci mezi formálně suverénními členskými státy (Raunio 2007: 2). Ostatně např. Dánsko od vstupu do Evropského společenství (ES) v roce 1973 projevovalo značnou neochotu k prohlubování integrace, přičemž Dánsko dokonce Maastrichtskou smlouvu odmítlo v referendu v roce 1992. Zatímco Dánsko hlasovalo pro smlouvu o rok později poté, co vyjednálo hlavní doložky o neúčasti, čekalo se, že ostatní severské země budou následovat cestu Dánska. A skutečně se ukázalo, že takové předpovědi jsou z velké části přesné. Norsko odmítlo členství podruhé v roce 1994, zatímco švédská politika EU by se dala označit za opatrnou a váhavou, přičemž Švédsko jednotnou měnu odmítlo v referendu v roce 2003. Pouze Finsko jednalo v rozporu s očekáváním, přičemž následné finské vlády důsledně podporovaly hlubší integraci. Finsko je také jedinou severskou zemí, která patří do eurozóny.

Na euroskepticismus mezi severskými stranami lze pohlížet jako na kombinaci usilování o hlasování a hledání politiky. Jde o hledání voličů v tom smyslu, že se strany snažily zajistit si podporu mezi svými kmenovými voliči a rozšířit svou přitažlivost získáváním

euroskeptických centristických voličů. Jde o hledání politiky v tom smyslu, že nebyli připraveni na kompromis v klíčové politické otázce způsobem, který by posílil jejich pozici při vyjednávání o sestavení vlády.

Prvním bodem, který je třeba poznamenat, je, že jak Dánsko, tak Švédsko jsou často řízeny menšinovými vládami. Severské parlamenty tak lze charakterizovat jako poměrně konsensuální zákonodárné sbory založené na výborech. Kritika vládní politiky se odehrává především za zavřenými dveřmi v parlamentních výborech, kde se opoziční poslanci aktivně zapojují do diskusí a do jisté míry i do utváření vládní politiky. Strany tedy mohou ovlivňovat politiku, aniž by byly ve vládě (Strøm 1990). Například ve Švédsku vládli sociální demokraté během členství v EU prostřednictvím řady „smluv“ s opozičními stranami, včetně institucionalizované spolupráce se Stranou zelených a Stranou levice po volbách v roce 1998 a zejména po volbách v roce 2002. Zajímavé je, že tyto smlouvy nezahrnovaly ani evropská, zahraniční a obranná politická témata, ale obsahovaly záležitosti, které jsou pro obě euroskeptické strany důležitější, jako jsou rozhodnutí týkající se státního rozpočtu, zaměstnanosti, národního hospodářství a sociálního státu (Bale, Bergman 2006).

Tento konsensuální způsob parlamentního řízení je zvláště výrazný v evropských otázkách. Celkově jsou národní koordinační systémy v politice EU ve třech severských zemích EU založeny na širokých konzultacích mezi veřejnými i soukromými subjekty, včetně všech stran v parlamentu a příslušných zájmových skupin. Tím, že se dává euroskeptickým stranám aktivní, ale ne nutně vlivná role v rozhodovacím procesu, se snižuje se rozdíl mezi tím, zda být ve vládě nebo ne. Snižuje tedy potřebu zapojit se do hledání úřadu, protože strany mohou ovlivňovat politiku i mimo vládu. Zde je však na místě jistá opatrnost. I když se euroskeptické strany podílejí na formulování národní politiky EU, neznamená to, že jsou nutně schopny změnit politiku směrem k preferované pozici. Ve Švédsku se např. sociálnědemokratické vlády spoléhaly v evropských záležitostech více na podporu středopravých stran, které mají podobnou mírně proevropskou politiku (Hedström, Sandell, Stern 2000: 162; Benedetto, Hix, Mastrococco 2020: 21)

Uchýlení se k přímé demokracii zase vyústilo v to, co Aylott (2002) nazval „oddělením“ nebo „umístěním do karantény“ záležitostí EU. Ve Švédsku straničtí vůdci používali referenda jako nástroje stranického řízení. Vzhledem k tomu, že většina dánských a švédských stran je v otázce Evropy rozdělena, straničtí vůdci jsou často více než rádi, když nechávají o problému rozhodovat lidi, nikoli parlament. Avšak euroskeptické strany mají také

důvod usilovat o konání referend. Jak tvrdí Strøm (1990: 569), „*strany hledající politiku mohou dobrovolně delegovat pravomoc na jiné instituce v případech, kdy očekávají, že tyto alternativní instituce budou efektivnější při dosahování vlastních politických cílů*“. Členství Švédska v EMU je dobrým příkladem (Aylott 2005). Pokud by se o otázce rozhodlo v parlamentu, nepochybně by byla většina pro jednotnou měnu. Jediným způsobem, jak mohli euroskeptici zabránit nežádoucímu výsledku, tedy bylo vyřešit problém přímou demokracií.

2.4 Švédský euroskepticismus

Referendum o členství v EU ve Švédsku bylo velmi rozdělující, s velmi těsnou většinou ve prospěch vstupu do Unie. Toto kritické veřejné mínění pro EU bylo skutečně hlavním důvodem, proč se sociálnědemokratická vláda, která byla pro vstup Švédska do EMU, rozhodla proti účasti Švédska v oblasti jednotné měny od začátku roku 1999. Nejtvrdší euroskepticismus na tehdejší politické scéně byl možný nalézt na levém spektru. Strana levice i Strana zelených byly obě proti členství a obě volaly po vystoupení Švédska z Unie. Jejich důvody pro odpor k EU byly takřka totožné. Oba subjekty považovaly evropskou integraci jako nástroj sloužící zájmům bohatých na úkor průměrných občanů a životního prostředí. Strana levice ve svém diskurzu zdůrazňovala důležitost obrany severského modelu sociálního zabezpečení a tvrdila, že nadnárodní integrace je hrozbou pro univerzalistický sociální stát. Strana zelených byla na druhé straně méně kritičtější k EU. Strana byla silně pro decentralizaci. Obě strany se ale stavěly proti militarizaci Unie a podporovaly status Švédska jako neutrální země. Za jedinou středopravou švédskou stranou ze středopravého politického spektra, kterou bylo možné v době referenda s jistými výhradami označit za euroskeptickou, byla Strana středu. Ta horovala ve prospěch členství v EU v roce 1994 a obecně doteď podporuje integraci, nicméně od roku 1996 je stále proti vstupu Švédska do EMU.

Nakonec se mezi euroskeptické strany jsou řadí i nacionalističtí Švédští demokraté (SD). SD považuje evropskou integraci za dobrou věc, ale upřednostňuje Evropu suverénních národů (Johansson, Raunio 2001: 244). Strana se zaměřuje na národní identitu Švédska a složení obyvatelstva. Ideologie Švédských demokratů je založena na propojení lidí a kultury s konceptem národního státu. Strana považuje za samozřejmé, že každý národ ztělesňuje jednu etnicky určenou kulturu. Švédští demokraté mají nostalgický vztah k minulosti, kdy Švédsko bylo homogennější společností (Rydgren 2003). Strana chce chránit švédský sociální stát a tvrdí, že ke snížení daní by nikdy nemělo dojít na úkor švédského sociálního státu. Strana je v mnoha ohledech populistickou stranou s pravicovými prvky, jako je např. nacionalismus, národní stát, xenofobie a bezpečnost, ale její stranický program obsahuje i určité severské

hodnoty, jako je silná podpora švédského sociálního státu a odpor k trestu smrti. Švédští demokraté tvrdí, že současným problémem Švédska je vládnoucí elita, která se vzdává zájmu obyčejného člověka a národních zájmů v zájmu svých vlastních i vnějších zájmů. Strana tvrdí, že se stala obětí dominantního elitářského diskurzu ve Švédsku, kterému dominují politické a mediální elity. Tvrdí, že tento řád zvýhodňuje schválené, mezinárodně orientované politiky a jejich elitní postavení ve společnosti (Nordensvard, Ketola 2014: 360).

Strana vnímá dominantní politickou třídu jako hrozbu kvůli její podpoře masové imigrace. Argumentuje tím, že tato politická třída zavedla nezodpovědnou imigrační politiku navrženou s cílem vytvořit „multikulturní společnost“, což vedlo k tomu, že ve Švédsku žijí nové etnické menšiny, které se nedefinují jako Švédové ani jako součást švédské historie či kultury (Nordensvard, Ketola 2014: 361). Populistickým aspektem Švédských demokratů je reprezentovat hlas obyčejného člověka ve Švédsku. Největší hrozbou multikulturalismu je přijetí islámu a zde Švédští demokraté jdou tak daleko, že popisují islám jako národní hrozbu. Švédští demokraté také tvrdí, že přistěhovalci způsobují švédské společnosti a švédskému lidu velké ekonomické náklady. Rámování imigrantů jako nákladů a zátěže je do značné míry převládajícím vnímáním, kde strana tvrdí, že imigranti bývají nezaměstnaní a silně závislí na sociálním státu. Navíc je často zdůrazňován negativní dopad imigrace na trh práce. Velká část rétoriky se soustředí na náboženské fundamentalisty, kteří jsou pro společnost významným problémem kvůli větší náchylnosti ke kriminalitě. Bezpečnost průměrného občana byla zanedbána v zájmu ochrany přistěhovalců.

Vládnoucí sociálně demokratická strana je v Evropě vážně rozdělena od té doby, co se Švédsko v roce 1990 rozhodlo požádat o členství v ES (Aylott 1999). Rozdělení uvnitř strany bylo tak vážné, že vedení nemělo moc možností, než vyjít vstříc euroskeptikům nebo je uklidnit tím, že jim poskytne řádné financování a dokonce i ministerská portfolia.

Švédská stranická politika se stala v současnosti konstantní záležitostí. Každá ze sedmi stran v parlamentu se rozloučila do jednoho ze dvou formalizovaných bloků: středoprávní Aliance a „červeno-zeleného“ sdružení stran nalevo od středu (Aylott, Bolin 2019). Osmá strana, SD, získává hlasy jak zleva, tak i zprava, nicméně vzhledem k historii a i k současným postojům strany se jí ostatní subjekty snaží vytěsnit od významných politických pozic.

Je taktéž důležité poznamenat, že výsledky posledních voleb z roku 2018 jsou v mnoha ohledech rekordní. Kdysi dominantní sociální demokraté získali jen něco málo přes 28 procent hlasů. Výsledek tak představuje vůbec nejmenší podporu strany od založení

současného švédského parlamentního systému. Navíc je to poprvé, co se dvěma největším stranám v Riksdagu nepodařilo shromáždit většinu voličů. S bezprecedentním úspěchem Švédských demokratů je nyní stranický systém se třemi středně velkými stranami. Zároveň se několik malých stran posunulo vpřed. Celkově je nový švédský stranický systém roztržitější než kdykoli předtím. Kombinaci několika stran, ubývajících velkých stran a přibývajících malých stran lze zachytit měřením tzv. efektivního počtu stran v Riksdagu.

Již nyní lze vidět důsledky zvýšené fragmentace. Nejjasnější je, kdy se mají hlasy voličů převést do sestavování vlády. To bylo dříve ve švédské politice v podstatě zcela bezproblémovou záležitostí. S novým stranickým systémem lze očekávat mnohem vleklejší procesy. V současné situaci se zdá, že bloky sestavení vlády spíše komplikují než usnadňují. Právě nedávno levicová strana spolupracovala s krajně pravicovými Švédskými demokraty na svržení premiéra Stefana Lofvena kvůli sporu o tržně kontrolované nájemné.

3. Faktory ovlivňující podporu EU

Existují dva typy faktorů, pomocí kterých lze na individuální rovině vysvětlit rozdíly v postojích k evropské integraci. Jedná se o socioekonomické faktory a politické charakteristiky. Do první kategorie lze zařadit proměnné jako je pohlaví, věk, bydliště nebo vzdělání. Do druhé kategorie se obvykle zahrnuje veškerý zájem a aktivita, kterou člověk v politice projevuje. Do této skupiny lze taktéž zařadit umístění osoby na levoprávé škále, tj. zda se považuje za levicově nebo pravicově smýšlejícího.

3.1 Data

Abych odpověděl na hlavní otázku práce, navrhuji empirický výzkumný design s údaji institutu SOM z univerzity v Göteborgu. Konkrétně se zaměřuji na výsledky získané za přelom 2019/2020. Jejich průzkumy se provádějí každoročně od roku 1986 s cílem analyzovat švédské veřejné mínění v průběhu času. Výsledky mají za cíl představit názory a zvyky veřejné populace. Metoda průzkumů se provádí prostřednictvím poštovních dotazníků zasíláním náhodným osobám ve věku od 16 do 85 let žijícím ve Švédsku, obvykle zasílaným ve třetím kvartálu každého roku. Délka dotazníku se pohybuje mezi 8-16 stranami, obsahují otázky týkající se postojů, zvyků a důvěry ve vládu, instituce a života ve Švédsku. Od roku lze vyplnit dotazník také on-line formou pomocí osobních přihlašovacích údajů, nicméně většina lidí podle instituce SOM se stále rozhodne upřednostnit vyplnění fyzického dotazníku. Od roku 2016 zahrnuje každý průzkum SOMu šest různých vydání, z nichž každé vyšlo na vzorku okolo 3500 respondentů. Celkově tedy každý rok institut SOM provede analýzu veřejného mínění na vzorku okolo 21 000 respondentů. Díky takhle velkému vzorku se Švédsko považuje v mezinárodním měřítku za velice dobrou zemi v provádění průzkumů akademických výzkumů.

Institut SOM nicméně upozorňuje, že mladší, méně etablovaní lidé, reagují k prosbě vyplnění dotazníku v poněkud menší míře. Co se týče reprezentativnosti vzorku, důvodem neochoty představují především potíže s dosažením této skupiny zejména telefonicky skrz poštu. Průzkum taktéž prý nedostatečně zastupuje lidi žijící v ekonomicky zranitelných oblastech a také mezi lidmi, kteří neumí švédsky. Dodatečné výsledky analýz SOMu jsou i přes tato zkrácení ve skupinách odpovědí dobře zastoupeny.

3.2 Závislé proměnné

Modely podpory EU jsou poměrně často velmi složité, včetně faktorů užitku či identity i sociální strukturální a demografické charakteristiky. K otestování závisle proměnných euroskeptických položek na vzorku švédské populace jsem se rozhodl využít podobnou

modelovací sadu prediktorů, jakou využil například Richard Eichenberg a Russell Dalton (1993), Gaspare Genna (2017), Catharina Sørensen (2007) nebo Catherine De Vries a Erica Edwards (2009). Jedná se o otestování účinků národních ekonomických podmínek, mezinárodní výměny a rovnováhy nákladů a přínosů integrace, národní identity a suverenity, nakonec a veřejné podpory komunity.

Existuje několik argumentů ve prospěch použití těchto položek, nicméně jsem zahrnul řadu kontrolních proměnných na úrovni jednotlivce a na úrovni země. Tyto faktory byly identifikovány jako determinanty podpory nebo odporu k evropské integraci (Anderson 1998; Gabel 1998). Respondenti s vyšší mírou demokratické spokojenosti a politické důvěry spíše EU podpoří. Argumentem je, že *„občané, kteří více podporují způsob, jakým politické instituce fungují doma, pravděpodobněji podpoří evropské instituce a účast své země v nich“* (Anderson 1998: 14). Očekává se, že jednotlivci se statutem manuální práce budou EU méně podporovat, protože nejsou schopni přímo těžit z výhod další ekonomické integrace (Gabel 1998).

3.2.1 Demokracie

Demokratickou podporu lze podle Weßelse měřit na různých úrovních: na úrovni výkonu, na úrovni institucí a na úrovni hodnot (Weßels 2005: 2). Jeho pojetí je vázáno na otázku, do jaké míry a na jaké úrovni občané podporují normy a realitu svých demokracií národního státu. Tento koncept lze také použít k rozuzlení faktorů ovlivňujících podporu evropské integrace. Myšlenka je velmi jednoduchá. Úsudek o výkonnosti politického systému je věcí hodnocení produkovaných výstupů. Institucionální rozměr odráží kvalitu politického procesu, dělbu práce mezi institucemi a jejich fungování.

Demokratický deficit je široce diskutovaným problémem v politice EU (Schmitter 2000). Jednotlivci věří, že demokracie je v jejich domovské zemi účinná, když domovská vláda může zajistit bezpečnost a ekonomický blahobyt (De Vries, Van Kersbergen 2007). Pokud se jednotlivci domnívají, že členství v EU nezasahuje do schopnosti domácích vlád dodávat toto zboží, pak občané EU podpoří. Čím více jsou tedy doma spokojeni s demokracií, tím pravděpodobněji budou podporovat integraci.

Následující otázka tak zachycuje míru, do jaké jsou jednotlivci spokojeni s demokracií ve své zemi: *„Jak jste celkově spokojeni s tím, jak funguje demokracie ve Švédsku?“*. Hodnoty byly překódovány tak, aby nižší hodnoty indikovaly vyšší míru spokojenosti. Původní čtyřbodová škála obsahovala možnosti, zda je respondent:

1. Velmi spokojen
2. Docela spokojen
3. Docela nespokojen
4. Velmi nespokojen

Otázkou tedy je, do jaké míry euroskepticismus odráží hodnocení úspěchů, institucionálního výkonu a náklonnosti k politické komunitě. Pokud jsou nositeli euroskepticismu nespokojení demokraté, mělo by se to projevit v jejich negativním hodnocení úspěchů a institucionálního výkonu. Pokud tomu tak není, jsou za jejich skepticismus odpovědné buď jiné faktory, nebo mohou být jen ignoranti.

3.2.2 Suverenita

Následuje otázka národní identity a suverenity. Vzhledem k tomu, že velká část shromážděných údajů institutem SOM nemá konkrétní ideální dotaz, zda respondenty trápí pokles národní suverenity díky existujícímu členství v EU, rozhodl jsem se tuto otázku předefinovat směrem k legitimitě systému EU. Jako každý politický systém založený na národních státech závisí taktéž legitimita a přijetí systému EU na široké podpoře veřejnosti. Ale to samo o sobě nezaručuje legitimitu. I když se drtivá většina více či méně povolně orientuje na systém EU a integraci, nemusí to nutně znamenat, že je zajištěna legitimita. Intenzivní menšiny mohou mít schopnost zpochybnit legitimitu danou víceméně mlčící většinou (Weßels 2005: 5).

Role nadnárodní důvěry při vysvětlování veřejné podpory EU je zásadní jak pro studium mezinárodních vztahů, tak pro vysvětlení přežití EU a možná i dalších regionálních integračních organizací. Organizace složená z demokratických členských států je legitimní, pokud národní voliči přijímají rozhodnutí a výsledky organizace. To je pro EU zásadní, protože společné sdružené zdroje jsou často získáváním zdrojů od občanů v jedné zemi a následným rozdělením těchto zdrojů občanům v jiné zemi. Důvěřovat orgánům EU při vytváření a provádění účinných politik nemusí být dostatečné, pokud občané nedůvěřují občanům v jiných zemích EU, které takové zdroje dostávají.

Analýza vyžaduje použití kontrolních proměnných, aby byly výsledky chápány ve světle některých převažujících hypotéz. Politická důvěra úzce souvisí s legitimitou režimu a lze ji operacionalizovat jako důvěru ve vládní instituce (Hooghe, Marien 2010). Kontroluji proto důvěru ve dva orgány EU, Evropský parlament a Evropskou komisi, a taktéž v národní švédskou vládu. Průzkum měří důvěru v tyto tři instituce pomocí následující otázky: „*Máte*

důvěru v Evropskou Komisi?“, „Máte důvěru v Evropský parlament?“ a „Máte důvěru v národní vládu?“. Hodnoty byly překódovány tak, aby nižší hodnoty indikovaly vyšší míru důvěry. Možné odpovědi tedy jsou:

1. Velmi vysoká důvěra
2. Docela vysoká důvěra
3. Ani velká, ani malá důvěra
4. Docela vysoká nedůvěra
5. Velmi vysoká nedůvěra

Literatura ukazuje, že když jednotlivci důvěřují institucím EU, pravděpodobněji podpoří integraci. Podpora integrace však může být snížena, pokud jednotlivci důvěřují více svým vládám (Sánchez-Cuenca 2000). Důvěra v jejich domovské vlády může znamenat, že podpora evropské integrace může být riskantním kompromisem. Je zajímavé, že McLaren (2007) poznamenává, že nedůvěra k EU a nedůvěra k národním institucím jdou dohromady. Nachází důkazy, že když jednotlivci nedůvěřují oběma, je pravděpodobnější, že upřednostní národní vládu před EU. Dojde tak k vyšší míře euroskepticismu.

3.2.3 Ekonomika

Ekonomická otázka na makroúrovni začleňujeme kontrolu vlivu národního ekonomického výkonu na veřejné mínění o EU. Řada vědců prokázala, že podpora nebo opozice vůči evropské integraci se liší podle vzorců makroekonomické výkonnosti (Anderson, Kaltenthaler 1996; Eichenberg, Dalton 1993). Utilitaristická teorie se opírá o vlastní makro vysvětlení politických postojů a naznačuje, že občané pravděpodobněji podpoří integraci, pokud bude mít za následek viditelný přínos pro národní hospodářství a samozřejmě pro soukromý přínos jedince (Anderson Reichert, 1995; Eichenberg Dalton 1993; Gabel 1998). Gabel (1998) to demonstruje na mikroúrovni tím, že ukazuje, že ti, kteří přímo těží z těchto ekonomických zisků, například vysoce vzdělaní, vysoce kvalifikovaní nebo farmáři, vykazují vyšší úroveň podpory. Na makroúrovni Eichenberg a Dalton (1993) zjistili, že makroekonomické proměnné, jako je hrubý domácí produkt (HDP), pozitivně souvisí s podporou EU. Tuto proměnnou tak kontrolují otázkou: *„Ovlivňuje členství v EU podle Vašeho názoru švédskou národní ekonomiku?“*. Jako v předešlých otázkách, hodnoty zde byly překódovány tak, aby nižší hodnoty indikovaly vyšší míru spokojenosti. Možné odpovědi tedy jsou:

1. Velmi pozitivně

2. Docela pozitivně
3. Ani pozitivně, ani negativně
4. Docela negativně
5. Velmi negativně
6. Netuším

3.2.4 Sociální zabezpečení

Zatímco ekonomická integrace byla dlouhou dobu považována za hnací sílu zvyšujících se standardů blahobytu, začaly se od zavedení Lisabonské smlouvy množit obavy, že evropská integrace ohrožuje i sociální zabezpečení (Eichenberg, Dalton 2007). Občané mohou zásahy EU do oblasti sociální politiky vnímat buď jako hrozbu vedoucí ke ztrátě sociálního zabezpečení, hrozbu pro trh práce, zejména pro ohrožení potencionálních pracovních míst (Grauel et al. 2013), nebo jako příležitost posilující a rozšiřující vnitrostátní sociální opatření. Důležité je, že obavy ze ztráty sociální jistoty snižují podporu pro společné evropské rozhodování o sociální politice a pro evropskou integraci obecně (Brinegar, Jolly 2005).

Případ Švédska je navíc o to zajímavější, že se jedná o zemi se stále se potýkajícím problémem značného příchodu uprchlíků. V roce 2017 žilo Švédsku okolo 8 % muslimů a hrozí, že toto číslo bude i v následujících letech růst. Tento fakt vyvolává ve švédské společnosti napětí představuje živnou půdu pro švédské euroskeptické strany, jako jsou například Švédští demokraté (SD). Obava z rasismu a xenofobie může mít značný negativní vliv na vnímání švédské sociální situace a obava z ohrožení národní identity a hraničních kontrol může vést k oslabování pozice EU ve švédském diskurzu.

Z obav občanů ze ztráty sociální jistoty spojuje euroskepticismus z hlediska utilitářského přístupu očekávání, že lidé s vyšší úrovní příjmu, vzděláním a profesními dovednostmi mohou více těžit z nových příležitostí a budou moci lépe uspět na integrovaném evropském trhu, protože jsou mobilnější a flexibilněji zaměstnaní. Evropská integrace by se znovu měla prokázat negativněji u jednotlivců s nižší úrovní finančního a lidského kapitálu, protože jejich životní šance, které byly tradičně chráněny národními hranicemi, se snižují (Kriesi et al. 2008). Studie ukazují, že občané s nižším socioekonomickým statutem a lidé závislí na sociálním státu mají obecně více výhrad k evropské integraci (Beaudonnet 2015; Gerhards, Lengfeld, Hauberer 2016). Tuto proměnnou tak kontrolují otázkou: „*Ovlivňuje členství v EU podle Vašeho názoru švédské sociální zabezpečení?*“. Jako v předešlých otázkách, hodnoty zde byly překódovány tak, aby nižší hodnoty indikovaly vyšší míru spokojenosti. Možné odpovědi tedy jsou:

1. Velmi pozitivně
2. Docela pozitivně
3. Ani pozitivně, ani negativně
4. Docela negativně
5. Velmi negativně
6. Netuším

3.3 Nezávisle proměnné

Jak jsem se již zmínil v předchozí podkapitole, za nezávisle proměnné jsem zvolit standardní utilitářské socioekonomické a politické faktory. Co se týče pohlaví, očekává se, že existují mírné genderové rozdíly, přičemž ženy budou z EU méně nadšené než muži (Guth, Nelsen 2000: 286). Postoje žen jsou citlivější na znalosti o EU a na ekonomický pesimismus než u mužů, zatímco postoje mužů jsou určovány spíše zájmem o politiku, tradicionalistické hodnoty, ideologii a status dělnické třídy (Guth, Nelsen 2000: 287).

Z předešlých kapitol a podkapitol taktéž lze usoudit, že budou existovat výrazné mezigenerační rozdíly, kdy starší generace bude více euroskeptická než mladší. Věkovou kategorií jsem rozdělil do osmibodové škály následovně:

1. 16-19 let
2. 20-29 let
3. 30-39 let
4. 40-49 let
5. 50-59 let
6. 60-69 let
7. 70-79 let
8. 80-85 let

Mladší generace se zde rozumí všichni ti respondenti, kteří patří do první a do druhé kategorie. Starší generace, u které se očekává vyšší euroskepticismus, se rozumí kategorie šest, sedm a osm.

Vzdělání bude rovněž představovat výrazný faktor. Předpokládá se, že respondenti s vyšším vzděláním budou méně euroskeptičtí, než respondenti, s nižším vzděláním. Pro tuto kategorii bylo obzvláště obtížné překódovat a přejmenovat skupiny z datového souboru, vzhledem k tomu, že švédský vzdělávací systém je odlišný od českého. Skupiny byly překódovány do následujících skupin:

1. Nedokončené základní vzdělání
2. Dokončené základní vzdělání
3. Dokončené střední vzdělání bez maturitní zkoušky
4. Dokončené střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou
5. Nástavbové studium
6. Vyšší odborná škola
7. Univerzitní vzdělání
8. Titul z postgraduálního vzdělání

Z hlediska zařazení respondentů na levoprávé škále se očekává „obrácená U-křivka“ (Hooghe, Marks, Wilson 2002: 968). V případě švédského kontextu se předpokládá, že voliči švédské Sociálních demokratů, Umírněné strany, Strany středu, lidovců a liberálů budou stát ve středu křivky, tedy co nejdále od extrémních pólů a tedy pro integraci. Naopak voliči Švédských demokratů, zelených a Levicové strany budou nejpravděpodobněji euroskeptičtí.

Obavy z evropské integrace se neliší pouze s ohledem na kalkulace vlastního zájmu, ale jsou také zakořeněny v ideologických perspektivách. Obecně platí, že ve Skandinávii jsou ti na pravici pozitivněji nakloněni k evropské integraci. Politický konflikt o evropskou integraci souvisí s levicovou/pravicovou dimenzí týkající se státní regulace a sociálního přerozdělování (Hooghe, Marks 1999). Empirické studie ukazují, že levicoví občané hodnotí dopad EU na sociální zabezpečení negativněji než pravicově smýšlející občané (Van Elsas, Van Der Brug 2015). Vzhledem k tomu, že levicoví respondenti jsou náchylní k obavám souvisejícím se sociálním zabezpečením, očekáváme, že preference týkající se odpovědnosti vlády a přerozdělování příjmů budou silnější při vysvětlování obav občanů z dopadu EU na sociální zabezpečení ve srovnání s jinými typy strachu z evropských integrace.

Hodnoty v této kategorii zde byly překódovány tak, aby nižší hodnoty indikovaly vyšší míru levicovosti. Možné odpovědi tedy jsou:

1. Krajně vlevo
2. Mírně vlevo
3. Ani vlevo, ani vpravo
4. Mírně vpravo
5. Krajně vpravo

Jako poslední nezávislé proměnnou budu v této práci zkoumat bydliště respondenta. Předpokládá se, že lidé žijící na periférii v nejméně zalidněných krajích Švédska budou

daleko euroskeptičtější než lidé z nejvíce zalidněných krajů Švédska a to z toho důvodu, že právě v těchto místech budou lidé z evropské integrace profitovat nejvíce. V případě, že by tato proměnná byla významná, vytvořím z výsledků mapu, na které si půjde snadno prohlédnout výsledné rozdíly v zemi.

Celkově se tedy dá říci, že každá proměnná definovala jednu hypotézu, které se v této práci pokusím zhodnotit. Těmito hypotézami jsou:

- *H1: Ženy jsou euroskeptičtější než muži.*
- *H2: Starší generace je nejvíce euroskeptická.*
- *H3: Nízké dosažené vzdělání znamená, že je osoba nejvíce euroskeptická.*
- *H4: Čím více levicovým nebo pravicovým označil člověk sebe sama na škále levice-pravice, tím více roste šance, že bude euroskeptický.*
- *H5: Periférie Švédska je nejvíce euroskeptická.*

4. Výpočet

V této kapitole postupně popíšu, jakým způsobem byly data analyzována. Aby bylo docíleno zjištění, která konkrétní skupina má největší šanci stát se euroskeptickou v jedné ze čtyř dimenzí, rozhodl jsem se použít výpočet multinominální metody logistické regrese v programu SPSS. Součástí každé dimenze bude taktéž graf vytvořen institutem SOM, který dotvoří pohled na danou problematiku dimenze a stanoví přibližný předpoklad, jaký výsledek euroskeptičnosti by měl být očekáván.

Jednotlivé výsledné koeficienty se v tabulce nacházejí pod označením „Exp(B)⁴“, neboli poměr šancí nebo Odds Ratio. Pro upřesnění tohoto koeficientu bude rovněž součástí rozboru 95% interval spolehlivosti⁵ Součástí analýzy bude taktéž zjištění regresivní váhy⁶ (B), směrodatnou chybu regrese⁷ (S.E.) Waldův test (Wald) pro otestování regresivních koeficientů a určení stupně svobody (df). Zajímavé bude také posoudit parametry statistické významnosti, které v tabulce nalezneme pod označením „Sig.“⁸ Hladina významnosti bude jako u většiny analýz považována hodnotou 0,1⁹ Nakonec se ještě v tomto rozboru objeví výsledek parametru indexu determinace pseudo R-kvadrátu¹⁰ který v tomto případě bude představovat výsledek Nagelkerkova indexu.

V případě, že by se prokázala významnost u věku, vzdělání, kraje nebo levoprávé škály, bude proveden jednosměrný ANOVA test, neboli také „analýza rozptylu¹¹“. S její pomocí lze

⁴ Jedná se o předpovězenou změnu v kurzech pro zvýšení jednotky v prediktoru. "EXP" označuje exponenciální hodnotu B. Pokud je EXP (B) menší než 1, rostoucí hodnoty proměnné odpovídají klesajícím kurzům události. Tyto koeficienty mohou nabývat hodnot od 0 do ∞ . Pokud je koeficient roven 1, na hodnotě dané proměnné nezáleží a tato proměnná nehraje roli. Pakliže je hodnota menší než 1, šance se snižuje, pakliže je hodnota větší než 1, šance se zvyšuje. Statistická významnost hraje velkou roli při testování námi zvolených hypotéz a rozhodování, zda se potvrdily či nikoliv.

⁵ Jedná se o rozsah hodnot, o kterých si můžete být 95% jisti, že obsahuje skutečný průměr populace. V důsledku přirozené variability vzorkování se průměr vzorku bude lišit vzorek od vzorku.

⁶ Nestandardizovaná regresní váha se měří pouze jako násobná lineární regresní váha a její interpretace může být zjednodušena. Například, jak se nezávislá proměnná zvyšuje, zvyšuje se také pravděpodobnost skóre „1“ u závislé proměnné.

⁷ Směrodatná chyba regrese, známá také jako standardní chyba odhadu, představuje průměrnou vzdálenost, o kterou spadají pozorované hodnoty od regresní přímky. Pohodlně vám sdělí, jak chybný je regresní model v průměru pomocí jednotek proměnné odezvy.

⁸ Čím vyšší je výsledná hodnota, tím nižší bude šance, že předložený vztah platí. Naopak čím nižší je výsledná hodnota, tím vyšší bude šance, že výsledky budou relevantní.

⁹ Všechny hodnoty vyšší než 0,1 jsou statisticky nevýznamné.

¹⁰ Čím více bude výsledná hodnota pseudo R-kvadrátu blíže 1, pak nebude model obsahovat tolik statistických chyb. Pokud bude výsledná hodnota pseudo R-kvadrátu vyšší než 1, nebude model obsahovat tolik statistických chyb.

¹¹ ANOVA porovnává průměry dvou nebo více nezávislých skupin, aby se zjistilo, zda existuje statistický důkaz, že se přidružené průměry populace významně liší. One-Way ANOVA je parametrický test.

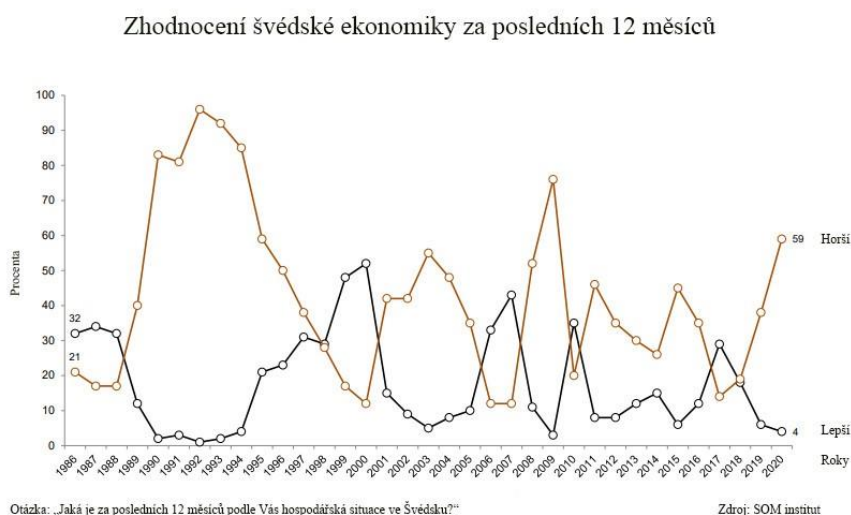
snadněji nalézt hledanou skupinu, která má největší šanci stát se euroskeptickou v dané dimenzi. Soustředit se bude test na výsledky post-hoc testů, které představí Bonferroniho korekce pro určení konkrétní hledaných skupin. Pro tento krok zároveň vyhodnotím i Games Howellův post-hoc test pro potvrzení výsledků.

V případě, že by se prokázala významnost u pohlaví, které jako jediné má pouze na výběr dvě možné odpovědi, bude proveden nezávislý t-test¹², který taktéž pomůže efektivně určit euroskeptickou skupinu. Nadto bude pro lepší orientaci u každé významné skupiny zhotoven buď u pohlaví koláčový graf, nebo u ostatních proměnných spojnicový graf.

4.1 Ekonomický euroskepticismus

Graf č. 1 představuje výsledný průměr odpovědí respondentů získaných během posledních 34 let na otázku, jak za posledních 12 měsíců vnímali respondenti domácí ekonomickou situaci. Od poslední ekonomické krize v roce 2008-2009 se vnímání hospodářské situace s drobnými výkyvy dalo považovat za vynikající. To se ovšem mění příchodem roku 2018, kdy lze spatřit rapidní nárůst zhoršení. Pokles může mít za následek strach ze ztráty národní bezpečnosti a ekonomického blahobytu, což se může promítnout i na negativní podpoře evropské integrace. Z těchto důvodů tedy jde předpokládat, že odpovědi v roce 2020 budou euroskeptické.

Graf č. 1: SOM - Zhodnocení švédské ekonomiky v letech 1986-2020

¹² T-test nezávislých vzorků porovnává průměry dvou nezávislých skupin, aby se zjistilo, zda existují statistické důkazy o tom, že průměry přidružené populace jsou významně odlišné. Stejně jako ANOVA je nezávislý test vzorků parametrický test.

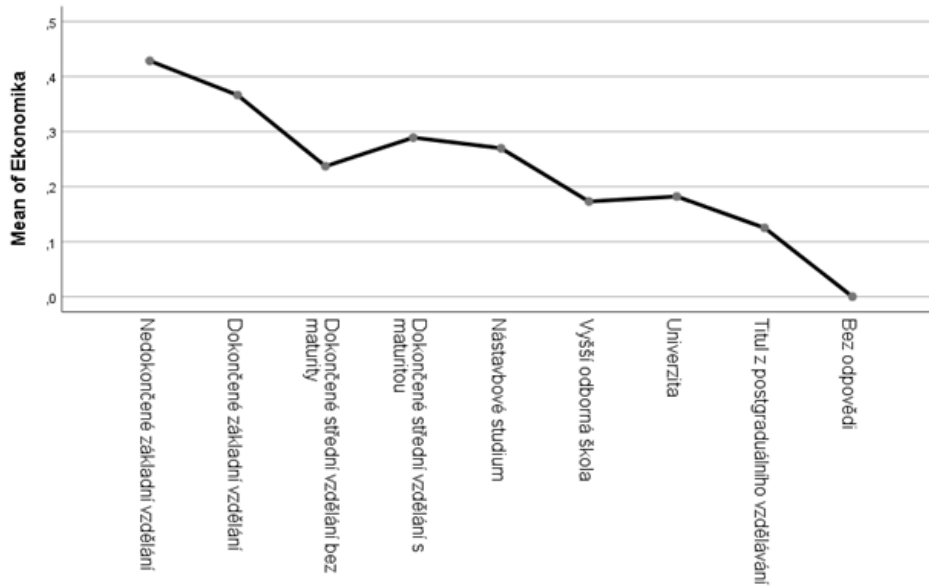
Logistický regresivní model pro ekonomický euroskepticismus (model č. 1) měl vzorek 10068 respondentů, přičemž 8756 respondentů nevedlo žádnou odpověď. Finální vzorek tedy představoval pouze 1318 respondentů. Z velké části se jednalo o pozitivní výsledek se skorem 76,1 % pro kladné vnímání členství EU na domácí ekonomiku (1003 respondentů) oproti 23,9 % (315 respondentů). Nagelkerkův pseudo R-kvadrát vyšel jako 0,034. Ze všech sledovaných nezávislých hodnot vyšla pozitivní významnost pouze u vzdělání. Koeficient ukazuje, že s každým posunem na této škále o 1 bod se 0,84krát (o 16 %) snižuje šance, že bude vzdělaný člověk skeptický.

<i>Rergesivní model č. 1 - Ekonomický euroskepticismus</i>								
Respondenti = 1318 Pseudo R-kvadrát = 0,034	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. pro EXP(B)	
							Dolní	Horní
Pohlaví	,067	,133	,252	1	,616	1,069	,824	1,388
Kraj	,014	,009	2,422	1	,120	1,014	,996	1,032
Věk	-,016	,036	,188	1	,665	,985	,918	1,056
Vzdělání	-,171	,037	21,23	1	,000	,843	,784	,907
Levoprává škála	-,001	,006	,031	1	,860	,999	,986	1,011
Constant	-,491	,376	1,700	1	,192	,612		

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní tabulka

Po provedení ANOVA testu pak lze snadno spatřit (ANOVA test č. 1), že respondenti, kteří uvedli, že dosáhli vyššího vzdělání, odpovídali v rozboru daleko pozitivněji, než respondenti s mnohem menším dosaženým vzděláním. Post-hoc test odhalil v případě Bonferroniho korekce, že skutečně existuje vysoká významnost mezi dvěma skupinami, a to právě mezi skupinou jedna stávající z respondentů s univerzitním, postgraduálním a vyšším odborným vzděláním a skupinou dvě stávající z respondentů s dokončeným základním vzděláním a s respondenty se středním vzděláním a se zakončenou maturitní zkouškou. Tento výsledek potvrzuje i Games Howellův post-hoc test.

ANOVA test č. 1 - Ekonomický euroskepticismus na základě vzdělání

F145. Jaké je vaše nejvyšší školní vzdělání?

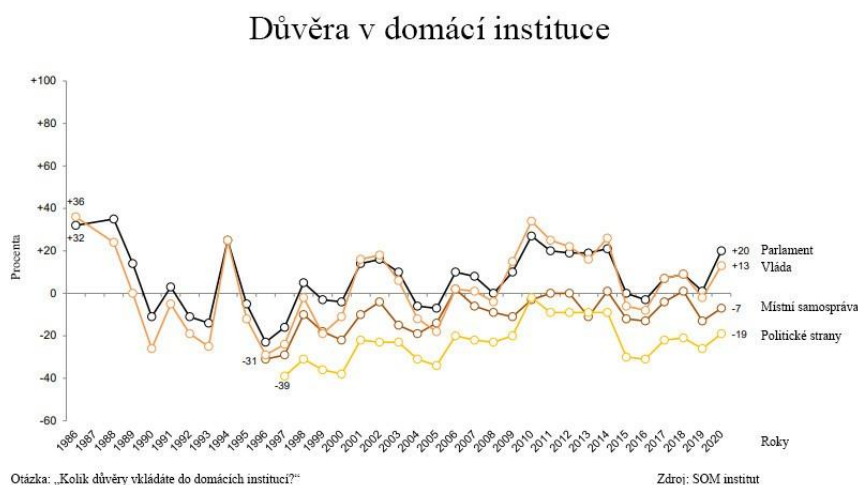
Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf

4.2 Euroskepticismus založený na suverenitě

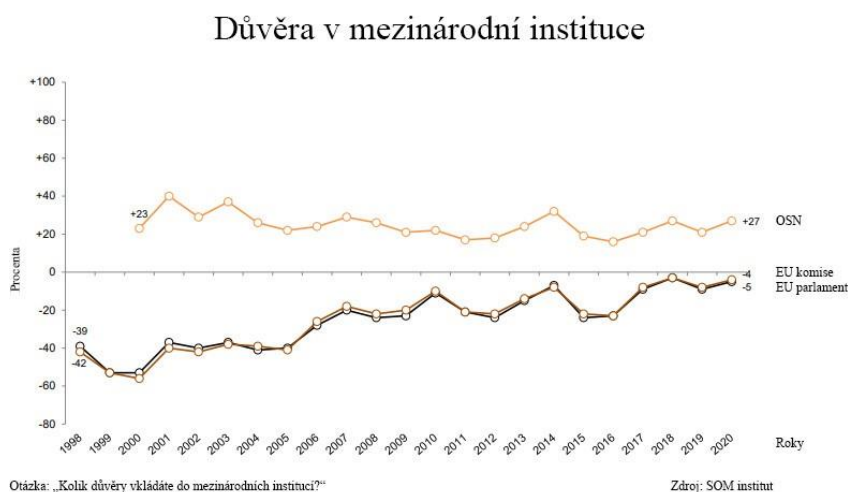
Graf č. 2 a 3 představuje výsledný průměr odpovědí respondentů získaných během posledních 34 let v případě grafu důvěry v domácí instituce a 22 let v případě grafu důvěry v evropské instituce (včetně důvěry v OSN) a to na otázku, kolik důvěry za posledních 12 měsíců měli v dané instituce.

Z grafů se dá říct, že důvěra jak v domácí tak i v evropské instituce za posledních 20 let roste, i když při bližším porovnáním lze spatřit mnohem více výkyvů u důvěry v domácí instituce. To ale nemění nic na faktu, že domácí instituce jsou ve švédské společnosti stále více důvěryhodnější, než ty evropské. Z tohoto důvodu lze očekávat, že důvěra v evropskou integraci bude slabší. Z těchto důvodů tedy jde předpokládat, že odpovědi v roce 2020 budou v této dimenzi euroskeptické.

Graf č. 2: SOM - Zhodnocení důvěry v domácí švédské instituce v letech 1986-2020

Graf č. 3: SOM - Zhodnocení důvěry v mezinárodní instituce v letech 1998-2020

Logistické regresivní modely pro euroskepticismus založené na suverenitě měly celkově znovu vzorky o 10068 respondentech, přičemž u důvěry vlády se 6881 respondentů nevedlo žádnou odpověď (finální vzorek tedy 3187 respondentů), u důvěry v Evropskou komisi to bylo 8481 respondentů (finální vzorek tedy 1587 respondentů) a u důvěry v Evropský parlament to bylo 8483 respondentů (finální vzorek tedy 1585 respondentů). V každém

případě jednalo o pozitivní výsledky. Vládě důvěřuje 66,5 % respondentů (2118), komisi 69,1 % respondentů (1096) a parlamentu 68,1 % respondentů (1079). Dá se tedy mluvit, že švédská veřejnost důvěřuje evropským institucím více, než domácím, i když je výsledek těsný ale podle grafu stále se zvyšující.

Nyní budu rozebírat zvláště důvěru v národní vládu. Nagelkerkuv pseudo R-kvadrát vyšel se skóre 0,031. Ze všech sledovaných nezávislých hodnot vyšla pozitivní významnost pouze u pohlaví. Určitou významnost lze detekovat i v případě levoprávé škály, avšak stále ji nelze do výsledků zařadit jako relevantní. Koeficient ukazuje, že s každým posunem na této škále o 1 bod se 1,84krát (o 84 %) zvyšuje šance, že budou muži skeptičtější, než ženy.

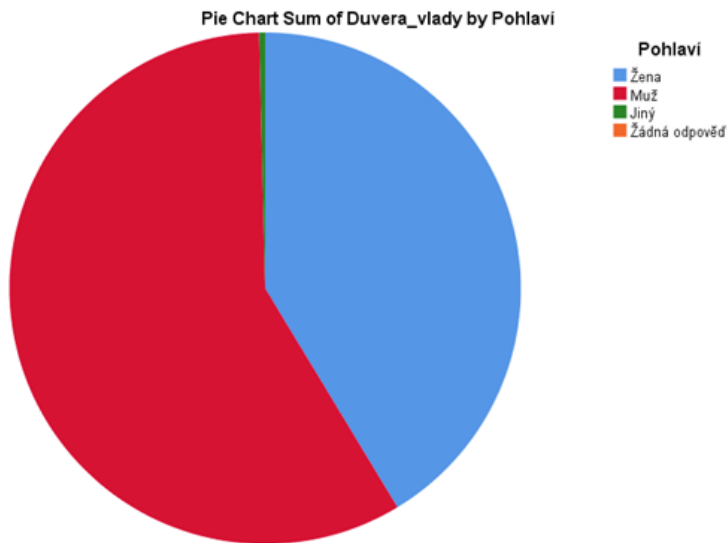
<i>Rergesivní model č. 2 - Euroskepticismus založený na důvěře národní vlády</i>								
Respondenti = 3187 Pseudo R-kvadrát = 0,031	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. pro EXP(B)	
							Dolní	Horní
Pohlaví	,609	,076	64,864	1	,000	1,838	1,585	2,131
Kraj	-,001	,005	,050	1	,824	,999	,989	1,009
Věk	-,010	,005	,272	1	,602	,990	,952	1,029
Vzdělání	-,001	,003	,134	1	,714	,999	,992	1,005
Levoprává škála	,008	,003	6,894	1	,009	1,008	1,002	1,014
Constant	-1,573	,164	92,229	1	,000	,207		

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní tabulka

Po provedení nezávislého t-testu pak lze snadno spatřit, že mužští respondenti neměli zdaleka takovou důvěru v národní vládu jako ženy. Hlasy žen se pohybují mezi docela vysokou důvěrou a ani malou, ani velkou důvěrou, oproti mužům, kteří nejčastěji odpověděli docela vysokou nedůvěrou.

T-test č. 1 - Euroskepticismus založený na důvěře národní vlády na základě pohlaví

Důvěra vlády	N	Průměr	S.D.	S.E. průměru
Muži	1635	0,27	0,444	0,011
Ženy	1546	0,4	0,491	0,012

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf a tabulka

Nyní se přesunu k důvěře v Evropskou komisi. Nagelkerkův pseudo R-kvadrát vyšel se skóre 0,054. Ze všech sledovaných nezávislých hodnot vyšla pozitivní významnost pouze u pohlaví věku. Koeficient ukazuje, že se hodnota šance pohlaví s každým posunem na této škále o 1 bod 1,8krát (o 80 %) zvyšuje tvrdí, že budou muži skeptičtější, než ženy. Navíc koeficient ukazuje, že se hodnota věku s každým posunem na této škále o 1 bod 1,16krát (o 16 %) zvyšuje a potvrzuje, že starší lidé budou skeptičtější, než lidé mladší.

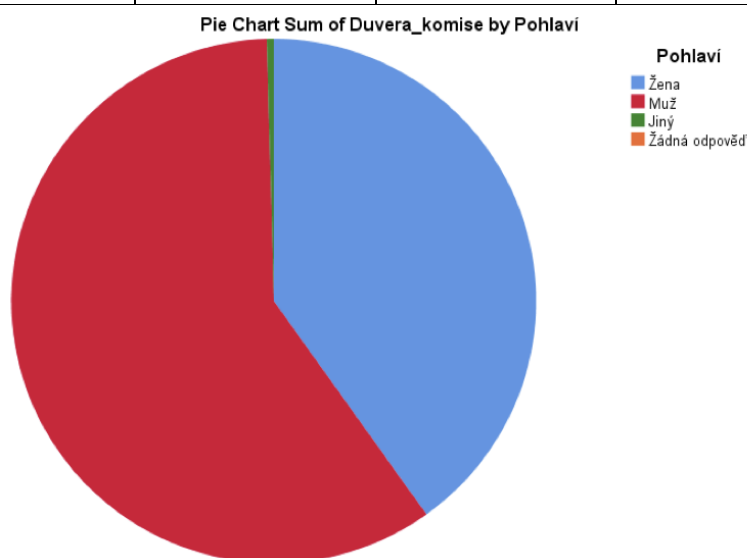
<i>Rergesivní model č. 3 - Euroskepticismus založený na důvěře Evropské komise</i>								
Respondenti = 1587 Pseudo R-kvadrát = 0,054	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. pro EXP(B)	
							Dolní	Horní
Pohlaví	,585	,111	28,007	1	,000	1,795	1,446	2,230
Kraj	,008	,008	1,079	1	,299	1,008	,993	1,023
Věk	,149	,031	23,770	1	,000	1,161	1,093	1,233
Vzdělání	-,007	,006	1,169	1	,280	,993	,981	1,006
Levoprávní škála	,005	,005	1,004	1	,316	1,005	,995	1,015
Constant	-2,500	,251	98,883	1	,000	,082		

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní tabulka

Nezávislý t-test znovu prokazuje, že mužští respondenti neměli vysokou důvěru v Evropskou komisi jako ženy, avšak v porovnání s testováním vlády jsou hlasy trochu pozitivnější. Hlasy žen se pohybují mezi docela vysokou důvěrou a ani malou, ani velkou důvěrou, oproti mužům, kteří nejčastěji odpověděli docela vysokou nedůvěrou.

T-test č. 2 - Euroskepticismus založený na důvěře Evropské komise na základě pohlaví

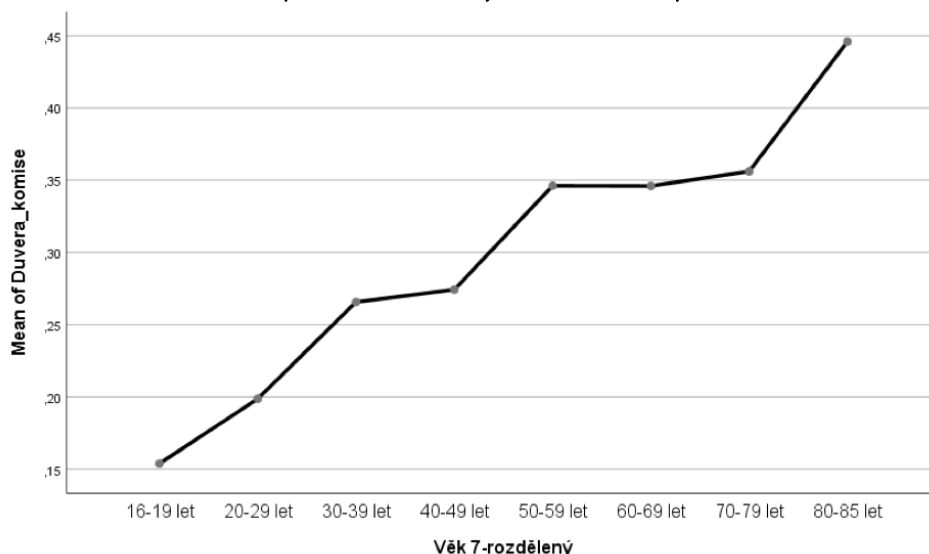
Důvěra Komise	N	Průměr	S.D.	S.E. průměru
Muži	804	0,25	0,43	0,015
Ženy	780	0,37	0,484	0,017

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf a tabulka

ANOVA test odhaluje velice výrazný nárůst rozdílu mezi starší a mladší generací. Dalo by se říct, že se švédská společnost rozděluje do dvou skupin. První skupina představuje populaci starší od 16-49 let, druhá od 50-85 let. Post-hoc test odhalil v případě bonferroniho korekce, že skutečně existuje vysoká významnost u skupiny 16-19 let se skupinami 70-85 let. Významnější korekce se odhalila u skupiny 20-29 let, která významně reaguje se skupinami 50-85 let. Tento výsledek potvrzuje i Games Howellův post-hoc test.

ANOVA test č. 2 - Euroskepticismus založený na důvěře Evropské komise na základě věku

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf

Nakonec se přesunuji k důvěře Evropského parlamentu. Nagelkerkův pseudo R-kvadrát vyšel se skóre 0,048. Ze všech sledovaných nezávislých hodnot vyšla znovu pozitivní významnost pouze u pohlaví věku, nicméně je důležité poznamenat, že určitou významnost lze spatřit i u krajského rozdělení a vzdělání, avšak není dostatečná pro naši analýzu. Koeficient ukazuje, že se hodnota šance pohlaví s každým posunem na této škále o 1 bod 1,8krát (o 80 %) zvyšuje a tvrdí, že budou muži skeptičtější, než ženy. Navíc zároveň koeficient ukazuje, že se hodnota šance věku s každým posunem na této škále o 1 bod 1,12krát (o 12 %) zvyšuje a potvrzuje, že starší lidé budou skeptičtější, než lidé mladší.

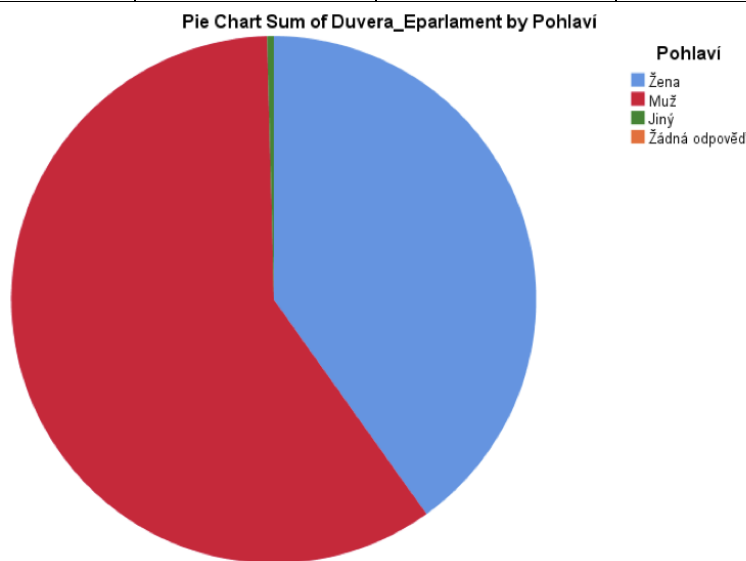
<i>Rergesivní model č. 4 - Euroskepticismus založený na důvěře Evropského parlamentu</i>								
Respondenti = 1585 Pseudo R-kvadrát = 0,048	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. pro EXP(B)	
							Dolní	Horní
Pohlaví	,593	,109	29,306	1	,000	1,809	1,460	2,242
Kraj	,010	,007	1,846	1	,174	1,010	,996	1,025
Věk	,116	,030	14,931	1	,000	1,123	1,059	1,192
Vzdělání	-,010	,007	2,160	1	,142	,990	,976	1,003
Levoprává škála	,000	,005	,004	1	,952	1,000	,989	1,010
Constant	-2,282	,247	85,233	1	,000	,102		

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní tabulka

Nezávislý t-test znovu prokazuje, že mužští respondenti neměli vysokou důvěru v Evropskou komisi jako ženy, avšak v porovnání s testování vlády jsou hlasy trochu pozitivnější. Hlasy žen se pohybují mezi docela vysokou důvěrou a ani malou, ani velkou důvěrou, oproti mužům, kteří nejčastěji odpověděli docela vysokou nedůvěrou.

T-test č. 3 - Euroskepticismus založený na důvěře Evropského parlamentu na základě pohlaví

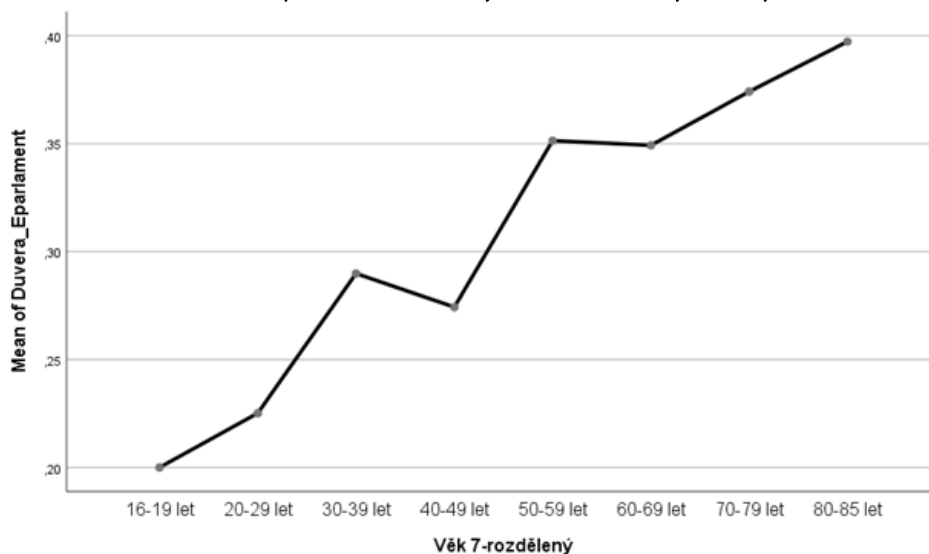
Důvěra v Evr. parl.	N	Průměr	S.D.	S.E. průměru
Muži	802	0,25	0,435	0,015
Ženy	780	0,39	0,487	0,017

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf a tabulka

ANOVA test taktéž znovu odhaluje výrazný nárůst rozdílu mezi starší a mladší generací, ovšem nejedná se o tak významné rozdělení, jako tomu bylo v případě důvěry v Komisi. I v tomto případě ale jde švédská společnost rozdělit do stejných dvou skupin. Post-hoc test odhalil v případě Bonferroniho korekce i Games Howellova testu, že existuje vysoká významnost pouze skupiny 20-29 let se skupinami 70-79 let.

ANOVA test č. 3 - Euroskepticismus založený na důvěře Evropského parlamentu na základě věku

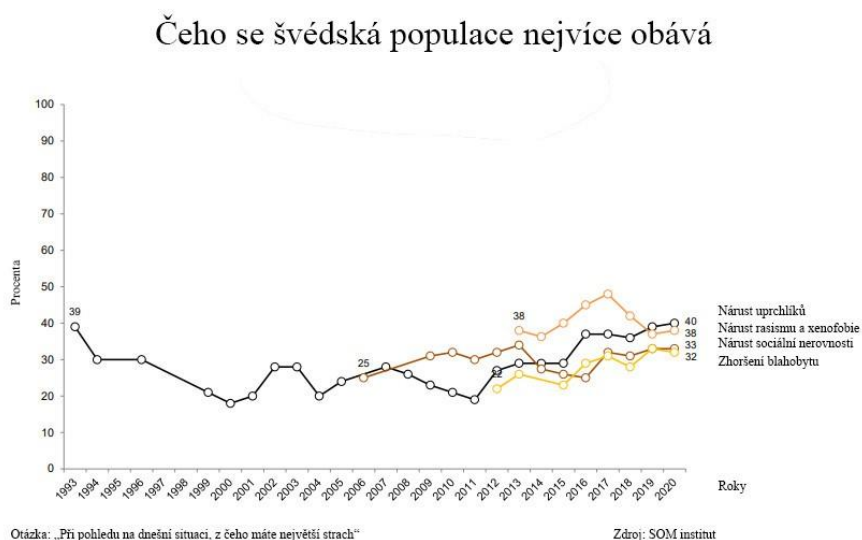

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf

4.3 Euroskepticismus založený na sociálním zabezpečení

Graf č. 4 představuje výsledný průměr odpovědí respondentů získaných během posledních 27 let na otázku, které konkrétní téma považoval respondent za nejzávažnější ve švédské společnosti. Z výsledků vyplynul jasný strach z účinků uprchlické krize z roku 2015. Strach z nárůstu uprchlíků, rasismu a xenofobie představuje pro Švédsko skutečný problém, se který se ještě bude několik dalších let muset vypořádat. Nárůst uprchlíků představuje zároveň velkou výzvu pro trh práce a zejména pro obsazení potencionálních pracovních míst, což jistě může vést k růstu sociální nerovnosti, který se v grafu objevuje na třetím místě. Předpokládá se, že respondenti s vyššími výdaji na sociální dávky se budou více obávat evropské integrace. Obecně lze také z grafu vyčíst konstantně se zvyšující vnímání chudoby, což vede k pocitu nedostatečné sociální jistoty. Zároveň je taktéž nutné, vzhledem ke švédskému případu sociálního státu, předpokládat, že vysoká úroveň sociální ochrany má potenciál fungovat jako klíčový katalyzátor euroskepticismu, protože hrozba, kterou integrace představuje pro sociální blaho, může být tak všudypřítomná, že vede k silnějším výhradám vůči evropské integraci jako takové. Z těchto důvodů tedy jde předpokládat, že odpovědi v roce 2020 budou euroskeptické. Obavy ze ztráty sociální jistoty by měly vést ke snížené podpoře evropské integrace.

Graf č. 4: SOM – Graf nejvíce diskutovaných problémů švédské veřejnosti v letech 1993-2020

Logistické regresivní modely pro euroskepticismus založené na sociálním zabezpečení měly celkově znovu vzorky o 10068 respondentech, přičemž 8793 respondentů neuvedlo žádnou odpověď. Celkem tedy odpovědělo 1275 respondentů a to nad míru pozitivně. Spokojenost s vlivem EU na sociální jistotu uvedlo 76,1 % respondentů (1003), 23,4 % respondentů (315) považuje vliv členství v EU na sociální jistotu za negativní. Nagelkerkův pseudo R-kvadrát vyšel se skóre 0,007. Ze všech sledovaných nezávislých hodnot nevyšla dostatečná významnost žádné proměnné. Pohlaví sice jistou blízkost k této závisle proměnné má, ovšem stále ji nemůžeme do této analýzy zařadit.

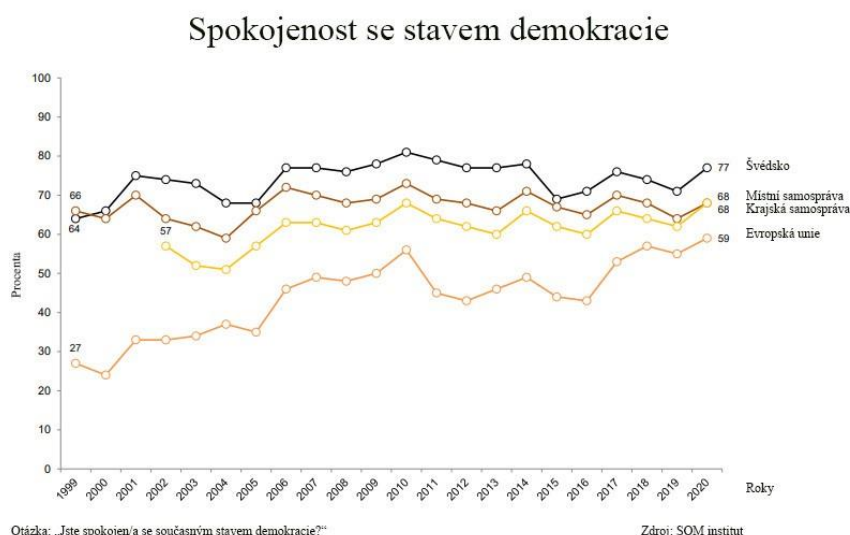
Rergesivní model č. 5 - Euroskepticismus založený na sociálním zabezpečení								
Respondenti = 1275 Pseudo R-kvadrát = 0,007	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. pro EXP(B)	
							Dolní	Horní
Pohlaví	,298	,137	4,754	1	,029	1,347	1,031	1,761
Kraj	,003	,009	,112	1	,738	1,003	,985	1,021
Věk	-,009	,037	,055	1	,815	,991	,922	1,066
Vzdělání	-,010	,013	,055	1	,461	,990	,966	1,016
Levoprává škála	,003	,007	,055	1	,652	1,003	,990	1,016
Constant	-1,670	,306	29,853	1	,000	,188		

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní tabulka

4.4 Demokratický euroskepticismus

Na grafu č. 5 lze spatřit výsledný průměr odpovědí respondentů získaných během posledních 21 let na otázku, do jaké míry na 100 bodové škále byly respondenti za posledních 12 měsíců spokojeni s úrovní demokracie na domácí a evropské úrovni. Již od roku 1999, kdy SOM začal toto téma zkoumat, se spokojenost švédské veřejnosti s úrovní demokracie na evropské úrovni konstantně zvyšuje. Domácí úroveň demokracie je nicméně podle švédské populace stále mnohem superiornější než ta evropská. Ta se pohybuje neustále mezi 60-77 % spokojenosti a na ni také zůstává. V předešlé ekonomické dimenzi již bylo zmíněno, že ekonomická spokojenost klesla. Zde na grafu č. 5 lze spatřit slabší obecnou demokratickou spokojenost, proto lze předpokládat, že odpovědi v roce 2020 v této dimenzi budou euroskeptické.

Graf č. 5: SOM – Graf spokojenosti se stavem demokracie podle švédské veřejnosti v letech 1999-2020

Logistický regresivní model demokratického euroskepticismu měl celkově znovu vzorek o 10068 respondentech, přičemž 8481 respondentů nevedlo žádnou odpověď. Celkem tedy odpovědělo 1587 respondentů. Z testu vyšel velice těsný výsledek, ovšem vzhledem k výsledkům z grafu č. 5 se nejedná o žádné překvapení. Spokojenost s fungováním demokracie na evropské úrovni projevilo pouze 55,1 % respondentů (875), záporný názor mělo 44,9 % respondentů (712). Nagelkerkův pseudo R-kvadrát vyšel se skóre 0,050. Ze všech sledovaných nezávislých hodnot vyšla pozitivní významnost pouze u pohlaví a věku.

Jistou významnost lze nalézt i v případě bydliště, nicméně se znovu nejedná o dostatečnou hodnotu. V případě pohlaví koeficient ukazuje, že s každým posunem na této škále o 1 bod se 1,5krát (o 50 %) zvyšuje šance, že budou muži skeptičtější jak ženy. V případě věku koeficient ukazuje, že s každým posunem na této škále o 1 bod se 1,17krát (o 17 %) zvyšuje šance, že budou méně vzdělaní lidé skeptičtější.

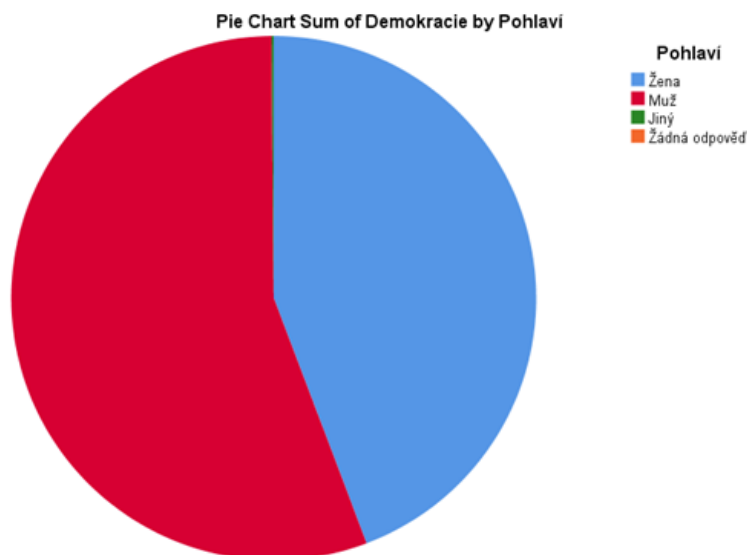
<i>Rergesivní model č. 6 - Demokratický euroskepticismus</i>								
Respondenti = 1587 Pseudo R-kvadrát = 0,050	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. pro EXP(B)	
							Dolní	Horní
Pohlaví	,413	,102	16,287	1	,000	1,511	1,236	1,846
Bydliště - kraje	,013	,007	3,650	1	,056	1,013	1,000	1,027
Věk	,157	,028	31,091	1	1,170	1,170	1,107	1,236
Vzdělání	-,006	,006	31,091	1	,278	,994	,982	1,005
Levoprává škála	,004	,005	,647	1	,421	1,004	,995	1,013
Constant	-1,714	,225	58,029	1	,000	,180		

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní tabulka

Nezávislý t-test znovu prokazuje, že mužští respondenti neměli vysokou s úrovní demokracie v EU jako ženy. Hlasy žen se pohybují mezi docela vysokou důvěrou a ani malou, ani velkou důvěrou, oproti mužům, kteří nejčastěji odpověděli docela vysokou nedůvěrou.

T-test č. 4 - Demokratický euroskepticismus na základě pohlaví

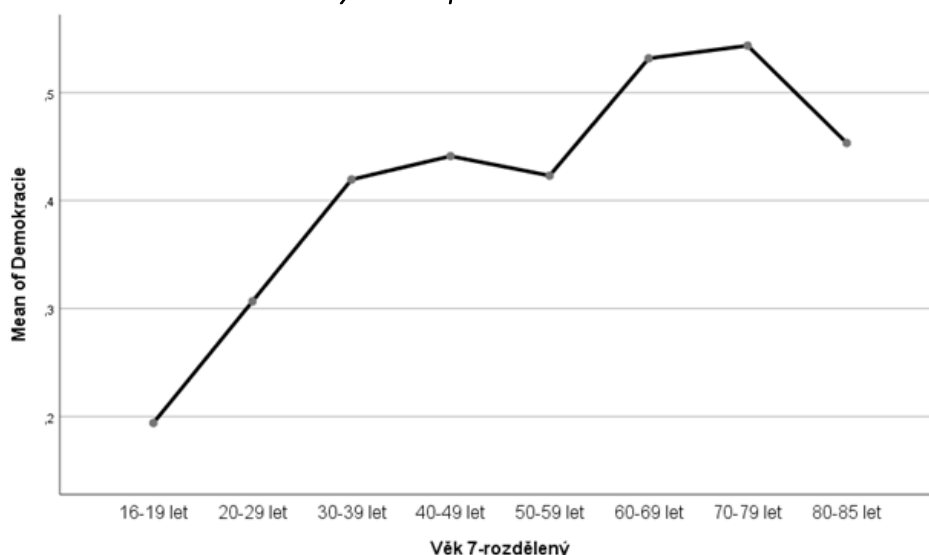
Spokojenost dem.	N	Průměr	S.D.	S.E. průměru
Muži	802	0,39	0,489	0,017
Ženy	782	0,51	0,500	0,018

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf a tabulka

ANOVA test taktéž znovu odhaluje výrazný nárůst rozdílu mezi starší a mladší generací. Lidé ve věku 16-19 let věří ve vysokou úroveň demokratičnosti Unie, zatímco lidé od 30 věš začínají být podle výsledku daleko skeptičtější s touto úrovní. Post-hoc test odhalil v případě Bonferroniho korekce, že mezi skupinami 16-29 let a 60-79 let existuje vysoká významnost rozdílů odpovědi, což potvrzuje i Games Howellův post-hoc test. Ten ale vylučuje vztah skupiny 20-29 let a staví tak pouze skupinu 16-19 let s významností ke všem ostatním skupinám na 30+ let.

ANOVA test č. 3 - Demokratický euroskepticismus na základě věku

Zdroj: Data SOM 2020, vlastní graf

4.5 Zhodnocení platnosti stanovených hypotéz

V této kapitole bylo definováno, v jakých případech lze považovat zvolené hypotézy za potvrzené a v jakých nikoliv. Hypotéza je považována za potvrzenou, pakliže je statistická významnost zjištěného koeficientu u sledované nezávislé proměnné velká (tj. hodnota tohoto koeficientu je nižší než 0,1) a zároveň má síla vztahu mezi nezávislou a závislou proměnnou správný směr. Ve všech ostatních případech považujeme hypotézu za nepotvrzenou. Které z hypotéz se potvrdily a které nikoliv, je shrnuto v tabulce získaných výsledků na konci této kapitoly.

V případě pohlaví se předpokládalo, že ženy budou euroskeptičtější než muži. Pohlaví se skutečně skoro v každé dimenzi (kromě sociálního zabezpečení) prokázalo jako statisticky významné, nicméně euroskeptickým pohlavím se v každém případě prokázali být více muži. Z tohoto důvodu se první hypotéza, zda jsou ženy euroskeptičtější, než muži, nepotvrdila a výsledek je zcela opačný.

Předpokladem u věku bylo, že se zvyšujícím se věkem roste šance, že budou lidé euroskeptičtí. Nezávislá proměnná věk byla signifikantní ve dvou ze čtyř dimenzí (v případě suverenity se jednalo o signifikanci na regresních modelech evropských institucí, v případě domácí vlády se signifikance neprokázala, avšak výsledek byl téměř potvrzen). V těchto případech nejen, že měly nezávislé proměnné týkající se věku vysokou statistickou významnost, ale síla vztahu mezi nimi a nezávislou proměnnou měla také správný směr. Z toho důvodu můžeme ve všech výše jmenovaných případech označit hypotézu, tedy že se zvyšujícím se věkem roste šance, že bude člověk euroskeptický, označit za potvrzenou.

U vzdělání se předpokládalo, že se snižujícím se vzděláním roste šance, že bude člověk euroskeptický. Nezávislé proměnné týkající se vzdělání nicméně měly vysokou statistickou významnost pouze v jednom případě, a to v ekonomické euroskeptičnosti. V ostatních dimenzích byla významnost nedostatečná (suverenity-Evropský parlament) nebo byla zcela nepodstatná. V tomto případě tedy třetí hypotéza potvrzena nebyla.

Pátá hypotéza předpokládala, že čím dále od středu označil člověk sebe sama na škále levice-pravice, tím více roste šance, že bude euroskeptický. Tato nezávislá proměnná ale nebyla ani v jednom případě statisticky dostatečně významná (pouze na regresivním modelu ekonomického euroskepticismu se prokázal správný směr, nicméně signifikance nebyla dostatečná pro potvrzení). V tomto případě se tedy čtvrtá hypotéza nepotvrdila.

V případě hypotézy, zda euroskeptičnost záleží na bydlišti respondenta, se taktéž nezávislá proměnná neprokázala statisticky významnou ani v jednom případě, nicméně výsledky z regresivních modelů byly takřka v každé dimenzi těsné a měly správný směr (nepodstatné signifikantní výsledky vyšly pouze u testů sociálního zabezpečení, národní vlády a Evropské komise). Ani v tomto případě se tak pátá hypotéza nepotvrdila.

Tabulka získaných výsledků¹³

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Levoprávní škála	Bydliště - kraje
Ekonomická dimenze	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO	POTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO
Dimenze suverenity	VYVRÁCENO	POTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO
Dimenze sociálního zabezpečení	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO
Demokratická dimenze	VYVRÁCENO	POTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO	NEPOTVRZENO

¹³ Rozdělení dimenze suverenity je odůvodněno třemi separátními testy na důvěru ve tři instituce. Zleva na národní vládu Švédska, Evropskou komisi a Evropský parlament.

5. Závěr

Švédsko již bylo několikrát označeno za „neochotného Evropana“ a důležitý příklad skandinávské výjimečnosti, z hlediska internacionalismu (McCallion, Brianson 2018: 7). Proces evropeizace nepřerušeně pokračuje už 25 let. Případ Švédska je důležité studovat a poučit se z něj jakožto z relativně pokročilého případu evropeizace, u kterého se pravděpodobně objeví silná korelace mezi politikou EU a domácím rozvojem v jednotlivých národních odvětvích. Evropeizaci lze spatřit jak ve formálních strukturách švédské domácí i zahraniční politiky. Švédské normy a identity se tak pomalu mění více na „evropské“ a méně mezinárodní (Brommesson 2016: 3). Podobně jako EU, Švédsko se rádo považuje za lídra např. v oblasti zmírňování klimatu a obnovitelné energie¹⁴.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, do jaké míry švédská společnost kritizuje dosavadní přístup své země, zda je švédská společnost více euroskeptická díky tématu migrace a pokud ano, která část švédské veřejnosti v roce 2020 zastávala prokazatelně nejeuroskeptičtější postoje.

Ze získaných dat švédským institutem SOM a pomocí logistické regrese prozkoumala práce čtyři dimenze, na kterých lze euroskepticismus analyzovat. Práce pátrala, zda šanci na euroskepticismus zvyšují sociodemografické a politické charakteristiky, kterými bylo pohlaví, věk, vzdělání, levoprávní škála a bydliště.

Provedené analýzy prokázaly, že téma migrace skutečně vážně zasáhlo švédskou společnost a prokazatelně již několik let představuje jeden z největších problémů švédské veřejnosti. Vnímaná horší situace hospodářství země, nejhorší od poslední ekonomické krize a pomalu srovnatelné s obdobím konce studené války, jistě pomáhá euroskeptickým stranám získávat voliče a budí dojem nebezpečí. Je nutné ovšem poznamenat, že důvěra v domácí a evropské instituce neupadá (ba dokonce podle analýzy je vyrovnaná), úroveň demokracie si stále udržuje vysoké hodnoty a socioekonomické vnímání je stále mimořádně nadprůměrné. Z těchto výsledků lze tedy usoudit, že euroskeptická situace ani zdaleka není tak vážná, jak by se mohla zdát a projekt evropské integrace není ohrožen.

¹⁴ Je tomu také díky tomu, že švédská energetická politika v minulosti poměrně úzce korelovala s evropskou energetickou politikou. Například deregulace trhu s elektřinou v severovýchodních zemích v 90. letech probíhala v tandemu s rostoucí orientací na evropský trh (Midttun 1996: 63).

Pokud si prohlédneme jednotlivé zkoumané skupiny, v případě pohlaví se předpokládalo, že ženy budou více euroskeptičtější než muži. Pohlaví se skutečně skoro v každé dimenzi (kromě sociálního zabezpečení) prokázalo jako statisticky významné, nicméně euroskeptickými se prokazatelně stali více muži. Tento výsledek je s ohledem k předložené literatuře překvapující, protože postoje žen jsou často citlivější na znalosti o EU a na ekonomický pesimismus (Guth, Nelsen 2000: 287). Nicméně výsledky se potvrdily v případě spokojenosti s vlivem EU na otázky suverenity a demokracie. Z tohoto důvodu se první hypotéza, zda ženy jsou více euroskeptičtější, než muži, nepotvrdila a výsledek je zcela opačný.

Předpokladem u věku bylo, že se zvyšujícím se věkem roste šance, že budou lidé euroskeptičtí. Tato nezávislá proměnná byla signifikantní ve dvou ze čtyř dimenzí (v případě suverenity se jednalo o signifikanci na regresních modelech evropských institucí, v případě domácí vlády se signifikance neprokázala, avšak výsledek byl téměř potvrzen). V těchto případech nejen, že měly nezávislé proměnné týkající se věku vysokou statistickou významnost, ale síla vztahu mezi nimi a nezávislou proměnnou měla správný směr. Z toho důvodu můžeme ve všech výše jmenovaných případech označit hypotézu, tedy že se zvyšujícím se věkem roste šance, že bude člověk euroskeptický, označit za potvrzenou.

U vzdělání jsme předpokládali, že se snižujícím se vzděláním roste šance, že bude člověk euroskeptičtější. Nezávislé proměnné týkající se vzdělání nicméně měly vysokou statistickou významnost pouze v jednom případě, a to v ekonomické euroskeptičnosti. V ostatních dimenzích byla významnost nedostatečná (jako tomu bylo v případě suverenity) nebo byla zcela nepodstatná. V tomto případě tedy třetí hypotéza potvrzena nebyla.

Pátá hypotéza předpokládala, že čím dále od politicky orientovaného středu označil člověk sebe sama na škále levice-pravice, tím více roste šance, že bude euroskeptičtější. Tato nezávislá proměnná ale nebyla ani v jednom případě statisticky dostatečně významná (pouze na regresivním modelu ekonomického euroskepticismu se prokázal správný směr, nicméně signifikance nebyla dostatečná pro potvrzení). V tomto případě se tedy čtvrtá hypotéza nemůže považovat za potvrzenou.

V případě poslední hypotézy, zda je periférie Švédska nejvíce euroskeptická, se neprokázala statisticky významnou ani v jednom případě, nicméně výsledky z regresivních modelů byly takřka v každé dimenzi těsné a měly správný směr (nepodstatné signifikantní výsledky vyšly pouze u testů sociálního zabezpečení, národní vlády a Evropské komise). Ani

v tomto případě se tak pátá hypotéza stala nepotvrzenou. Získané výsledky byly s ohledem na bydliště podobné a z tohoto důvodu nebyla vytvořena mapa, která by dokázala přehledně charakterizovat největší koncentraci euroskeptiků.

Z těchto výsledků se dá vyčíst stejný vzorec, který platí i v jiných členských zemích EU a sice, že mladší, spíše ženské, obyvatelstvo bohatých a stabilních regionů s vysokou úrovní vzdělání vykazujícími komparativní výhody vůči EU a členství vnímají integraci pozitivně. Každá anomálie a každý výrazný výkyv lze přičíst světovým a globálním katastrofám a konfliktům. Důvěra v instituce EU (Evropský parlament a Evropská komise) je pozitivně spojena s podporou integrace. S podporou je také spojena důvěra v domácí vládu respondentů. To potvrzuje hypotézu politické důvěry, že když jednotlivci důvěřují institucím, podporují myšlenky, které za těmito institucemi stojí. V případě důvěry v instituce EU vidíme jasnou vazbu v podpoře integrace. Spokojenost s demokracií má pozitivní souvislost s podporou integrace, což ukazuje, že jednotlivci pravděpodobněji podpoří integraci, pokud domácí vláda dokáže uspokojit potřeby svých občanů. Pozitivní vztah k podpoře má také úroveň vzdělání a příjmů. To potvrzuje hypotézu, že ti, kteří dokážou využít ekonomických výhod, které integrace poskytuje, ji spíše podpoří. Občané, kteří si myslí, že jejich národní sociální stát funguje špatně, mohou evropskou integraci vnímat jako méně ohrožující a možná jako příležitost ke zvýšení sociální ochrany (Baute et al. 2018: 226). Model nadnárodní důvěry může být pomůckou při vysvětlení pravděpodobností podpory evropské integrace. Vyšší míra nadnárodní důvěry mezi jednotlivci významně souvisí s vyšší pravděpodobností podpory evropské integrace. Důvěřující národnosti z chudších zemí má navíc větší vliv na pravděpodobnost, že jednotlivci integraci podpoří. Z analýzy tak můžeme dojít k závěru, že veřejné mínění za současného stavu EU bude ve Švédsku konstantně kladné, ne-li na vzestupné tendenci.

Seznam literatury a elektronických zdrojů

Anderson, Christopher, Karl, Kaltenthaler. (1996). The Dynamics of Public Opinion toward European Integration, 1973-93. *European Journal of International Relations*, 2(2), 175-199.

Anderson, Christopher. (1998). When in doubt, use proxies: attitudes toward domestic politics and support for European integration. *Comparative Political Studies*, 31(5). 569-601.

Andersen, Svein. (2004). *The Mosaic of Europeanization I An Organizational Perspective on National Re-contextualization*. Oslo: ARENA-Centre for European Studies.

Anderson, Christopher, Shawn, Reichert. (1995). Economic Benefits and Support for Membership in the E.U.: A Cross-National Analysis. *Journal of Public Policy*, 15(3), 231-249.

Aylott, Nicholas. (1999). The Swedish Social Democratic Party. In Robert Ladrech, Philippe Marlière (eds.), *Social Democratic Parties in the European Union* (s. 189-203). London: Palgrave Macmillan.

Aylott, Nicholas. (2002). Let's Discuss this Later: Party Responses to Euro-division in Scandinavia. *Party Politics*, 8(4), 441-461.

Aylott, Nicholas. (2003). After the Divorce: Social Democrats and Trade Unions in Sweden. *Party Politics*, 9(3), 369-390

Aylott, Nicholas. (2005). Lessons Learned, Lessons Forgotten: The Swedish Referendum on EMU of September 2003. *Government and Opposition*, 40(4), 540-564.

Aylott, Nicholas. (2007). After the Divorce: Social Democrats and Trade Unions in Sweden Article in Party Politics. *Party Politics*, 9(3), 369-390.

Aylott, Nicholas, Niklas, Bolin. (2019). A party system in flux: the Swedish parliamentary election of September 2018. *West European Politics*, 42(7), 1504-1515.

Bale, Tim, Torbjörn, Bergman. (2006). Captives No Longer, but Servants Still? Contract Parliamentarism and the New Minority Governance in Sweden and New Zealand. *Government and Opposition*, 41(3), 422-449.

Barber, Benjamin. (2004). *Strong Democracy Participatory Politics for a New Age*. Hoboken: John Wiley & Sons.

Baute, Sharon, Bart Meuleman, Koen Abts, Marc Swyngedouw. (2018). European integration as a threat to social security: Another source of Euroscepticism?. *European Union Politics*, 19(2), 209-232.

Beaudonnet, Laurie. (2015). A Threatening Horizon: The Impact of the Welfare State on Support for Europe. *Journal of Common Market Studies*, 53(3), 457-475.

Benedetto, Giacomo, Simon, Hix, Nicola, Mastroiocco. (2020). The Rise and Fall of Social Democracy, 1918-2017. *American Political Science Association*, 114(3), 928-939.

Berezin, Mabel, Juan, Díez-Medrano. (2008). Distance matters: Place, political legitimacy and popular support for European integration. *Comparative European Politics*, 6(1), 1-32.

Betz, Hans-Georg. (1993). The Two Faces of Radical Right-Wing Populism in Western Europe. *The Review of Politics*, 55(4), 663-685.

Blyth, Mark. (2002). *Great Transformations: Economic Ideas and Institutional Change in the Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.

Böttger, Katrin, Gabriel, VanLoozen. (2012). Euroscepticism and the Return to Nationalism in the Wake of Accession as Part of the Europeanization Process in Central and Eastern Europe. *L'Europe en Formation*, 2, 323-342.

Brommesson, Douglas. (2016). *Non-allied states in a changing Europe: Sweden and its bilateral relationship with Finland in a new security context*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs (NUPI).

Bruter, Michael. (2005). *Citizens of Europe? The Emergence of a Mass European Identity*. London: Palgrave Macmillan.

Canovan, Margaret. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, 47(1), 2-16.

Carey, Sean, Matthew, Lebo. (2001). In Europe, but not Europeans: the impact of national identity on public support for the European Union. *29th Joint Sessions of the European Consortium for Political Research*, 6-11

Carey, Sean. (2002). Undivided Loyalties: Is National Identity an Obstacle to European Integration?. *European Union Politics*, 3(4), 387-413.

Claes, Hubert, Hajo, Boomgaarden. (2005). Projecting EU Referendums: Fear of Immigration and Support for European Integration. *European Union Politics*, 6(1), 59-82.

Craig, Paul. (2003). The Community Political Order. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 10(1), 79-124.

Daddow, Oliver. (2006). Euroscepticism and the Culture of the Discipline of History. *Review of International Studies*, 32(2), 309-328.

Dahl, Robert. (1998). *On democracy*. New Haven: Yale University Press.

Dahlstedt, Magnus, Anders, Neergaard. (2019). Crisis of Solidarity? Changing Welfare and Migration Regimes in Sweden. *Critical Sociology*, 45(1), 121–135.

Delhey, Jan. (2007). Do Enlargements Make the European Union Less Cohesive? An Analysis of Trust between EU Nationalities. *Journal of Common Market Studies*, 45(2), 253-279.

De Koster, Willem, Peter, Achterberg, Jeroen, van der Waal. (2013). The New Right and the Welfare State: The Electoral Relevance of Welfare Chauvinism and Welfare Populism in the Netherlands. *International Political Science Review*, 34(1), 3-20.

De Master, Sara, Michael, Le Roy. (2000). Xenophobia and the European Union. *Comparative Politics*, 32(4), 419-436.

De Vreese, Claes. (2009). The Effects of Strategic News on Political Cynicism, Issue Evaluations, and Policy Support: A Two-Wave Experiment. *Mass Communication & Society*, 7(2), 191-214.

De Vries, Catherine, Kees, van Kersbergen. (2007). Interests, Identity and Political Allegiance in the European Union. *Acta Politica*, 42(2-3), 307-328.

De Vries, Catherine, Erica, Edwards. (2009). Taking Europe To Its Extremes: Extremist Parties and Public Euroscepticism. *Party Politics*, 15(1), 5–28.

De Wilde, Pieter, Hanse-Jörg, Trenze. (2012). Denouncing European integration: Euroscepticism as polity contestation. *European Journal of Social Theory*, 15(4), 537-554.

Eichenberg, Richard, Russell, Dalton. (1993). Europeans and the European Community: the dynamics of public support for European integration. *International Organization*, 47(4), 507-534.

Erlingsson, Gissur, Kåre, Vernby, Richard, Öhrvall. (2014). The single-issue party thesis and the Sweden Democrats. *Acta Politica*, 49(2), 196-216.

Fitjar, Rune. (2009). Explaining variation in sub-state regional identities in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 49(4), 522–544.

Flood, Chris. (2002). Right Turn in the Wrong Direction. In Jackie Gower (ed.), *The EU Handbook* (s. 73-84). Chicago: Fitzroy-Dearborn.

Gabel, Matthew, Harvey, Palmer. (1995). Understanding variation in public support for European integration. *European Journal of Political Research*, 27(1), 3-19.

Gabel, Matthew. (1998). Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories. *The Journal of Politics*, 60(2), 333-354.

Gabel, Matthew, Christopher, Anderson. (2002). The structure of citizen attitudes and the European political space. *Comparative Political Studies*, 35(8), 893-913.

Garry, John, James, Tilley. (2009). Attitudes to European Integration: Investigating East–West Heterogeneity. *Journal of European Integration*, 31(5), 537-549.

Genna, Gaspare. (2017). Images of Europeans: Transnational Trust and Support for European Integration. *Journal of International Relations and Development*, 20(2), 358-380.

Gerhards, Jürgen, Holger, Lengfeld, Julia, Hauberer. (2016). Do European citizens support the idea of a European welfare state? Evidence from a comparative survey conducted in three EU member states. *International Sociology*, 31(6), 1–24.

Grauel, Anna-Lena, Arne Leider, Marie-Louise Goudeau, Inigo Müller, Stefano Bernasconi, Kai-Uwe Hinrichs, Gert de Lange, Karin Zonneveld, Gerard Versteegh. (2013). What do SST proxies really tell us? A high-resolution multiproxy study in the Gulf of Taranto, central Mediterranean Sea. *Quaternary Science Reviews*, 73(1), 115-131.

Grøn, Caroline Howard, Peter, Nedergaard, Anders, Wivel. (2015). *The Nordic Countries and the European Union: Still the other European community?*. Oxfordshire: Taylor & Francis.

Hall, Peter. (2021). *The Shifting Relationship between Postwar Capitalism and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Harmsen, Robert, Menno, Spiering. (2004). Euroscepticism and the Evolution of European Political Debate. *Euroscepticism*, 20, 13-35.

Hedström, Peter, Rickard, Sandell, Charlotta, Stern. (2000). Mesolevel Networks and the Diffusion of Social Movements: The Case of the Swedish Social Democratic Party. *American Journal of Sociology*, 106(1), 145-172.

Hobolt, Sara, Wouter van der Brug, Hubert Claes, Hajo Boomgaarden. (2011). „Religious Intolerance and Euroscepticism. *European Union Politics*, 12(3), 359-379.

Hobolt, Sara, Catherine, de Vries. (2016). Public Support for European Integration. *Annual Review of Political Science*, 19(1), 359-379.

Hooghe, Liesbet, Gary, Marks. (1999). The Making of a Polity: The Struggle over European Integration. In Herbert Kitschelt, Peter Lange, Gary Marks, John Stephens (eds.), *Continuity and Change in Contemporary Capitalism (Cambridge Studies in Comparative Politics)* (s. 70-98). Cambridge: Cambridge University Press.

Hooghe, Liesbet, Gary, Marks, Carole, Wilson. (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?. *Comparative Political Studies*, 35(8), 965-989.

Hooghe, Liesbet, Gary, Marks. (2005). Calculation, Community and Cues: Public Opinion on European Integration. *European Union Politics*, 6(4), 419-443.

Hooghe, Liesbet. (2007). What Drives Euroskepticism? Party–Public Cueing, Ideology and Strategic Opportunity. *European Union Politics*, 8(1), 5–12.

Hooghe, Marc, Sofie, Marien. (2010). Does Political Trust Matter? An Empirical Investigation into the Relation Between Political Trust and Support for Law Compliance. *European Journal of Political Research*, 50(2), 267-291.

Hooghe, Liesbet, Gary, Marks. (2007). Sources of Euroscepticism. *Acta Politica*, 42(2-3), 119-127.

Chacha, Mwita. (2013). Regional attachment and support for European integration. *Journal European Union Politics*, 14(2), 206-227.

Jolly, Seth, Adam, Brinegar. (2005). Location, Location, Location: National Contextual Factors and Public Support for European Integration. *European Union Politics*, 6(2), 155-180.

Jolly, Seth. (2007). The Europhile Fringe? Regionalist Party Support for European Integration. *European Union Politics*, 8(1), 109-130.

Jylhä, Kirsti, Jens, Rydgren, Pontus, Strimling. (2019). Radical right-wing voters from right and left: Comparing Sweden Democrat voters who previously voted for the Conservative Party or the Social Democratic Party. *Scandinavian Political Studies*, 42(3–4), 220-244.

Karlsen, Rune. (2015). Followers are opinion leaders: The role of people in the flow of political communication on and beyond social networking sites. *European Journal of Communication*, 30(3), 1-28.

Kitschelt, Herbert. (2002). Popular Dissatisfaction with Democracy: Populism and Party Systems. In Yves Mény, Yves Surel (eds.), *Democracies and the Populist Challenge* (s. 179–196). London: Palgrave Macmillan.

Klingemann, Hans-Dieter, Steven, Weldon. (2013). A crisis of integration? The development of transnational dyadic trust in the European Union, 1954–2004. *European Journal of Political Research*, 52(4), 457-482.

Kopecký, Petr, Cas, Mudde. (2002). The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3(3), 297-326.

Kopeček, Lubomír. (2004). Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové- jak s nimi pracovat?. *Politologický časopis*, 11(3), 240-262.

Kpessa, Michael, Daniel, Béland, André, Lecours. (2011). Nationalism, development, and social policy: The politics of nation-building in sub-Saharan Africa. *Ethnic and Racial Studies*, 34(12), 2115-2133.

Kriesi, Hanspeter. (2007). The Role of European Integration in National Election Campaigns. *European Union Politics*, 8(1), 83-108.

Kriesi, Hanspeter, Edgar Grande, Romain Lachat, Martin Dolezal, Simon Bornschier, Timotheos Frey. (2008). *West European politics in the age of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Krouwel, Andre, Koen, Abts. (2007). Varieties of Euroscepticism and Populist Mobilization: Transforming Attitudes from Mild Euroscepticism to Harsh Eurocynicism. *Acta Politica*, 42(2-3), 252-270.

Kuhn, Theresa. (2011). Individual transnationalism, globalisation and euroscepticism: An empirical test of Deutsch's transactionalist theory. *European Journal of Political Research*, 50, 811–837.

Lipset, Seymour Martin, Stein, Rokkan. (1967). Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: An Introduction“ in Seymour Martin Lipset, Stein Rokkan (Eds.). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: Free Press.

Mair, Peter. (2002). Populist Democracy vs Party Democracy. In Yves Mény, Yves Surel (eds.), *Democracies and the Populist Challenge* (s. 81–98). London: Palgrave Macmillan.

Marks, Gary, Carole, Wilson, Leonard, Ray. (2002). National Political Parties and European Integration. *American Journal of Political Science*, 46(3), 585-594.

Marks, Gary, Liesbet, Hooghe. (2006). Party Competition and European Integration in the East and West Different Structure, Same Causality. *Comparative Political Studies*, 39(2), 155-175.

Martinsson, Johan, Ulrika, Andersson. (2021). Swedish Trends 1986-2020. gu.se, (online, Pdf). Dostupné z: https://www.gu.se/sites/default/files/2020-06/7.%20Swedish%20trends%20%281986-2019%29_v2.pdf (25. 04. 2022).

McCallion, Malin Stegmann, Alex, Brianson. (2018). *Nordic States and European Integration Awkward Partners in the North?*. New York: Berghahn Books.

McLaren, Lauren. (2002). Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?. *The Journal of Politics*, 64(2), 551-566.

McLaren, Lauren. (2007). Explaining mass-level Euroscepticism: Identity, interests, and institutional distrust. *Acta Politica*, 42(2), 233-251.

Meagher, Gabrielle, Marta, Szebehely. (2019). The politics of profit in Swedish welfare services: Four decades of Social Democratic ambivalence. *Critical Social Policy*, 39(3), 455–476.

Miles, Lee. (1998). Sweden and the Intergovernmental Conference: Testing the Membership Diamond. *Cooperation and Conflict*, 33(4), 339-366.

Nelsen, Brent, James, Guth. (2000). Exploring the gender gap: Women, men, and public attitudes toward European integration. *European Union Politics*, 1(3), 267-291.

Nordensvard, Johan, Markus, Ketola. (2014). Nationalist Reframing of the Finnish and Swedish Welfare States – The Nexus of Nationalism and Social Policy in Far-right Populist Parties. *Social Policy & Administration*, 49(3), 356-375.

Olsson, Stefan. (2009). *Crisis Management in the European Union Cooperation in the Face of Emergencies*. Berlin: Springer.

Raunio, Tapio, Karl, Johansson. (2001). Partisan responses to Europe: Comparing Finnish and Swedish political parties. *European Journal of Political Research*, 39(2), 225–249.

Raunio, Tapio. (2007). Softening but Persistent: Euroscepticism in the Nordic EU Countries. *Acta Politica*, 42(3), 191-210.

Raunio, Tapio. (2011). The Gatekeepers of European Integration? The Functions of National Parliaments in the EU Political System. *Journal of European Integration*, 33(3), 303-321.

Raunio, Tapio. (2013). The EU and the Welfare State are Compatible: Finnish Social Democrats and European Integration. *Cambridge University Press*, 45(2), 187-207.

Ray, Leonard. (2007). Mainstream Euroscepticism: Trend or Oxymoron?. *Acta Politica*, 42, 153–172.

Rohrschneider, Robert. (2002). The Democracy Deficit and Mass Support for an EU-Wide Government. *American Journal of Political Science*, 46(2), 463-475.

Ruzza, Carlo, Milica, Pejovic. (2019). Populism at work: the language of the Brexiteers and the European Union. *Critical Discourse Studies*, 16(4), 432-448.

Rydgren, Jens. (2003). Meso-level Reasons for Racism and Xenophobia Some Converging and Diverging Effects of Radical Right Populism in France and Sweden *European Journal of Social Theory*, 6(1), 45-68.

Sanchez-Cuenca, Ignacio. (2000). The Political Basis of Support for European Integration. *European Union Politics*, 1(2),147-171.

Scaramuzzino, Roberto, Magnus, Wennerhag. (2019). Europeanization of Swedish Civil Society: Motives, Activities, and Perceived Consequences In Anna Meeuwisse, Roberto Scaramuzzino (eds.), *Europeanization in Sweden: Opportunities and Challenges for Civil Society Organizations* (s. 75-107). New York: Berghahn Books.

Scharpf, Fritz. (2010). The Asymmetry of European Integration, or Why the EU Cannot Be a Social Market Economy. *Socio-Economic Review*, 8(2), 211–250.

Schmitter, Philippe, Gary Marks, Fritz Scharpf, Wolfgang Streeck. (1996). *Governance in the European Union*. New York: Sage Publications Ltd.

Schmitter, Philippe. (2000). *How to Democratize the European Union... And why bother?.* Washington, DC: Rowman & Littlefield.

Sitter, Nick. (2007). The politics of opposition and European integration in Scandinavia: Is Euro-scepticism a government-opposition dynamic?. *West European Politics*, 24(4), 22-39.

Skinner, Marianne Sundlisaeter. (2012). Norwegian Euroscepticism: Values, Identity or Interest. *Journal of Common Market Studies*, 50(3), 422–440.

Smith, Anthony. (1991). The Nation: Invented, Imagined, Reconstructed?. *Millennium - Journal of International Studies*, 20(3), 353-368.

Sojka, Aleksandra. (2015). Interests and identities in the enlarged EU: A re-assessment of affective factors as determinants of Euroscepticism in the context of the crisis. sojka@ugr.es, (online, Pdf). Dostupné z: <https://aecpa.es/files/view/pdf/congress-papers/12-0/1276/> (25. 04. 2022).

Sørensen, Catharina. (2007). *Euroscepticism: A conceptual analysis and a longitudinal, cross-country examination of public scepticism towards the European Union*. University of Copenhagen: Danish Institute for International Studies/Institute of Political Science.

Spinney, Angela, Amy, Nethery. (2013). Taking our Houses: Perceptions of the Impact of Asylum Seekers, Refugees and New Migrants on Housing Assistance in Melbourne. *Social Policy and Society*, 12(2), 179–189.

Strom, Kaare. (1990). A Behavioral Theory of Competitive Political Parties. *American Journal of Political Science*, 34(2), 565-598.

Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart. (2002). *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. Brighton: Sussex European Institute.

Taggart, Paul. (1998). A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems. *European Journal of Political Research*, 33, 363–388.

Taggart, Paul. (2002). Populism and the Pathology of Representative Politics. In Yves Mény, Yves Surel (eds.), *Democracies and the Populist Challenge* (s. 62–80). London: Palgrave Macmillan.

Taggart, Paul, Aleks, Szczerbiak. (2004). Contemporary Euroscepticism in the Party Systems of the EU Candidate States of Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Research*, 43(1), 1-27.

Taggart, Paul, Andrea, Pirro. (2018). The Populist politics of Euroscepticism in times of crisis: a framework for analysis. *Politics*, 38(761), 253-262.

Tallberg, Jonas. (2003). The agenda-shaping powers of the EU Council Presidency. *Journal of European Public Policy*, 10(1), 1–19.

Tasente, Tănase, Rus, Mihaela. (2019). Exitomania, the propaganda machine that can destroy the European Union. *Technium Social Sciences Journal*, 1(1), 31–40.

Treib, Oliver. (2020). Euroscepticism is here to stay: what cleavage theory can teach us about the 2019 European Parliament elections. *Journal of European Public Policy*, 28(4), 1-16.

Van Elsas, Erika, Wouter, Van Der Brug. (2015). The changing relationship between left–right ideology and euroscepticism, 1973–2010. *Journal European Union Politics*, 16(2), 194-215.

Van Kersbergen, Kees. (2000). Political allegiance and European integration. *European Journal of Political Research*, 37(1), 1-17.

Vasilopoulou, Sofia. (2009). Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right. *Journal of Contemporary European Research*, 5(1), 3-23.

Vasilopoulou, Sofia. (2018). The radical right and Euroskepticism. In Jens Rydgren (ed.), *The Oxford Handbook of the radical right* (s. 122-140). Oxford: Oxford University Press.

Weßels, Bernhard. (1999). Political Representation and Political Integration in Europe: Is it possible to square the circle?. *European Integration Online Papers*, 3(09), 1-19.

Weßels, Bernhard. (2005). Euroskepticism - Instrumental, Anti-European, or just Nescience?. wessels@wz-berlin.de, (online, Pdf). Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/255622675_Euroskepticism_-_Instrumental_Anti-European_or_just_Nescience (25. 04. 2022).

Klíčová slova: 2020, euroskepticismus, Evropská unie, SOM, Švédsko, logistická regrese, veřejné mínění

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zjistit, která část švédské veřejnosti v roce 2020 zastávala euroskeptické postoje. K rozdělení veřejného euroskepticismu bude využit datový soubor, poskytnutý institutem SOM, který pomocí pěti socioekonomických faktorů rozdělím do čtyř dimenzí. Každá dimenze bude reprezentována jednou otázkou. Pomocí logistické regrese v programu SPSS budu zjišťovat, která skupina švédské veřejnosti má zatupuje nejvíce skeptické postoje.

Key words: 2020, Euroscepticism, European Union, SOM, Sweden, logistic regression, public opinion

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to find out which part of the Swedish public in 2020 held Eurosceptic attitudes. The data set provided by the SOM Institute will be used to divide public Euroscepticism, which I will divide into four dimensions using five socio-economic factors. Each dimension will be represented by one question. Using logistic regression in the SPSS program, I will find out which group of the Swedish public has the most skeptical attitudes.